

Utjecaj medija na ponašanja djece

Škugor, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:589378>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ „RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I
OBRAZOVANJE“**

Katarina Škugor

UTJECAJ MEDIJA NA PONAŠANJA DJECE

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2021.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ „RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I
OBRAZOVANJE“**

Katarina Škugor

UTJECAJ MEDIJA NA PONAŠANJA DJECE

Diplomski rad

Mentor rada:

prof. dr. sc. Andreja Brajša-Žganec

Zagreb, rujan, 2021.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OPĆENITO O MEDIJIMA	2
2.1. <i>Povijest medija</i>	2
2.2. <i>Funkcije medija</i>	3
2.3. <i>Mediji i društvo</i>	4
2.4. <i>Utjecaj medija</i>	6
2.4.1. <i>Pozitivan utjecaj medija</i>	9
2.4.2. <i>Negativan utjecaj medija</i>	11
3. MEDIJSKI ODGOJ	13
4. MEDIJSKA PISMENOST	15
5. MEDIJSKA KOMPETENTNOST	17
6. UTJECAJ MEDIJA NA PONAŠANJA DJECE	19
6.1. <i>Televizija</i>	19
6.2. <i>Videoigre</i>	22
6.3. <i>Internet</i>	25
6.4. <i>Mobilni telefoni</i>	30
7. PRAVNA ZAŠTITA DJECE U MEDIJIMA	33
7.1. <i>Međunarodni dokumenti</i>	33
7.2. <i>Nacionalno pravo</i>	34
8. ISPITIVANJE UTJECAJA MEDIJA NA DIJETE	36
8.1. <i>Uvodno o ispitivanju</i>	36
8.2. <i>Cilj ispitivanja</i>	36
8.3. <i>Metoda ispitivanja</i>	36
8.4. <i>Rezultati ispitivanja</i>	37
9. ZAKLJUČAK	46
LITERATURA	47
POPIS SLIKA	52
PRILOZI	53

SAŽETAK

Moderno društvo živi u razdoblju kada su mediji postali nezaobilazni. Oni su svuda oko nas, u školama, u domu, na poslu. Razvijaju se iz dana u dan i sve više utječu kako na djecu tako i na odrasle. Izlaganje djece medijima i medijskom sadržaju od najranije dobi utječe na njihov rast i razvoj. Upravo zato što su djeca veliki istraživači koji od rođenja počinju aktivno upoznavati svijet oko sebe koji okružuju razni mediji i medijski sadržaji, velika je pažnja na ulozi roditelja, odgojitelja i svih osoba koje sudjeluju u odgoju djeteta. U ovom radu pokazalo se da su oni ti koji predstavljaju primarnu zaštitu djece od pretjeranog utjecaja medija jer uspostavom komunikacije i kritičkog razgovora s djecom o medijskom sadržaju omogućuju da dijete odrasta izvan disfunkcionalnog i stresnog okruženja. Uz pomoć literature i na temelju ispitivanja u radu se nastoji objasniti koliki utjecaj mediji imaju na djecu i koja je uloga roditelja i odgojitelja u zaštiti djece od negativnih utjecaja medija.

Ključne riječi: mediji, djeca, roditelji, medijski odgoj

SUMMARY

Modern society lives in a time when the media has become unavoidable. They are all around us, in schools, at home, at work. They are evolving day by day and are increasingly affecting both children and adults. Exposure of children to the media and media content from an early age affects their growth and development. Precisely because children are great researchers who from birth begin to actively get to know the world around them, which is surrounded by various media and media content, great attention is paid to the role of parents, educators and all persons involved in raising a child. This paper has shown that they are the primary protection of children from excessive media influence because by establishing communication and critical conversation with children about media content, they enable the child to grow up outside of a dysfunctional and stressful environment.

Key words: media, children, parents, media education

1. UVOD

Ritam života suvremenog čovjeka pod utjecajem je modernizacije i tehnološkog napretka koji djeluje na socijalizaciju, navike čovjeka, kreativnost, slobodno vrijeme. Danas je postalo uobičajeno da je dijete već od rođenja okruženo sveprisutnim medijima poput televizije, interneta, računala i slično. Elektronički mediji postali su bitan faktor koji izaziva promjene u ponašanju ljudi i njihovim međusobnim odnosima. Zbog takvog utjecaja i gotovo nemogućnosti zaobilaznosti korištenja elektronički mediji postali su gotovo pa najveća navika čovjeku. Njihov utjecaj i učinci postali su ovisni ponajprije o tome kako će biti upotrijebljeni. S obzirom da se u moderno vrijeme čovjek već od rođenja susreće s medijskim okruženjem koje utječe na formiranje njegovih stilova, vrijednosti i ponašanja nastala je potreba da se što ranije utvrde svi oni pozitivni i negativni učinci medija kako bi se čovjeka od najranije dobi naučilo kako se nositi sa svim izazovima suvremenih medija.

Prvi dio ovog diplomskog rada je teorijski, dok se u drugom dijelu prikazuju rezultati provedenog ispitivanja o utjecaju medija na dijete. Za izradu teorijskog dijela rada prikupljeni su podaci iz različitih izvora obradom i interpretacijom podataka dostupnih u domaćoj i stranoj literaturi, knjigama, stručnim člancima, znanstvenim radovima, kao i podaci dostupni na internetu. U teorijskom dijelu rada nakon prvog poglavlja uvoda, u drugom poglavlju upoznaje se s poviješću medija, njihovim funkcijama, pozitivnim i negativnim utjecajima. U trećem, četvrtom i petom poglavlju teorijskog dijela rada definiraju se pojmovi medijskog odgoja, medijske pismenosti i kompetentnosti, dok se u šestom poglavlju detaljno na teoretskoj bazi analizira utjecaj medija na ponašanja djece s posebnim osvrtom na utjecaj televizije, videoigara, interneta, računala i mobilnih uređaja. U sedmom poglavlju daje se prikaz pravne zaštite djece u medijima s aspekta međunarodnog i nacionalnog prava. U drugom dijelu rada prikazuje se koji su ciljevi provođenja ispitivanja, pitanja, metoda ispitivanja te rezultati ispitivanja s analitičkim osvrtom. Nakon toga slijedi deveto poglavlje sa zaključnim razmatranjima, te popis literature, slika i priloga.

2. OPĆENITO O MEDIJIMA

2.1. Povijest medija

Početak razvoja medija bilježi se još od drevnih civilizacija koje su važne poruke i određene životne događaje bilježile koristeći se znakovnim jezikom počevši od slikovnih pa sve do pisanih simbola (Ciboci i sur., 2018). Ljudi su već tada imali potrebu bilježiti svoje misli i događaje kroz znakove i sličice što se tijekom dosadašnjeg razvoja ljudske civilizacije nije promijenilo jer se ljudi i danas služe slikovnim pismom kao što su na primjer elementarni slikovni oblici u većini prometnih znakova i slično. Štoviše, potreba korištenja znakova i simbola evoluirala je u nove oblike medija koji su danas postali osnovni oblik društvene komunikacije.

Kasnije razvoj medija prati niz povijesnih događaja, nauka, izuma i općenito potreba suvremenog čovječanstva koje zahtijeva pojavu suvremenijih medija. Godine 1455. Johannes Gutenberg eksperimentirajući na svom tiskarskom uređaju koji je već posjedovao i primjenom pomoćnih dijelova otkriva novi ubrzani proces stvaranja knjiga izumom tiskarskog stroja, te se kao rezultat njegova izuma ubrzo pojavljuje Biblija u prvom tiskografskom obliku (Ciboci i sur., 2018). Michael Faraday i Joseph Henry početkom 19. stoljeća predstavili su svoje veliko otkriće mogućnosti prijenosa zvuka širenjem elektromagnetskih valova, a ubrzo nakon toga i Guglielmo Marconi predstavlja svoju ideju komunikacije bežičnim telegrafom (Ciboci i sur., 2018). Njegovi zakoni praktične primjene prijenosa zvuka elektromagnetskim valovima povećali su domet i kvalitetu prijenosa zvuka u tadašnjem radiotelegrafu. U početku su radio uređaji bili cjenovno pristupačniji samo bogatim slojevima društva, ali nakon što je 1922. godine izumljen tranzistor cijena im je u bitnome snižena te su postali pristupačniji i siromašnim slojevima društva. Daljnji razvoj medija popraćen je pojavom jednodimenzionalnih zvučnih medija s karakteristikom sustava dvosmjerne komunikacije pri čemu je pojava RDS sistema (*radio data system*) slušateljima omogućila neposredno sudjelovanje u radio programima (Ciboci i sur., 2018).

Postepenim razvojem mehaničkih sustava počev od Njemačke pa na dalje širom svijeta, televizija također postaje medij. John Logie Baird je 1926. godine pokrenuo televizijsku kampanju koja je rezultirala emitiranjem prve emisije (Ciboci i sur., 2018). Tako su i sportski događaji doživjeli svoj prvi prijenos 1936. godine i to Olimpijske igre, a tri godine nakon toga u New Yorku prenosi se Svjetska izložba, zatim u Engleskoj i Velikoj Britaniji 1953. godine

krunidba kraljice Elizabete II, a najznačajnija prekretnica dogodila se 1962. godine uspješnim prijenosom televizijskog signala gotovo na cijeli svijet (Ciboci i sur., 2018).

Pojava interneta, najrazvijenijeg i najpopularnijeg medija današnjice, javlja se po prvi puta 1969. godine kada je putem Arpaneta omogućen mrežni prijenos podataka s računala na računalo. Godine 1989. engleski znanstvenik Tim Berners Lee kreira danas najpoznatiju svjetsku mrežu *World Wide Web (www)* koja je postala najkorištenija internet usluga za pregled dokumenata (Ciboci i sur., 2018). Osim toga, zbog brojnih mogućnosti koje pruža u komunikaciji i općenito u svijetu medija u posljednjih nekoliko godina internet je postao najvažniji svjetski medij općenito i promatrajući s aspekta ranog razvoja čovjeka, stjecanja znanja, komunikacije i praćenja ostalih suvremenih medija.

Razvoj medija ukazao je na ozbiljnost potrebe prepoznavanja važnosti medijskog odgoja radi stjecanja kompetencija i to od najranije dobi čovjeka. Studije pokazuju da je do pete godine djeci potrebno posvetiti najviše pažnje u vidu stjecanja sposobnosti razlikovanja medijske slike i stvarnosti te ukazuju na važnu ulogu medijskog odgoja djece (Košir i sur., 1999). Cilj je potaknuti svladavanje medijskog tematiziranja poruka tako da se sagleda ono što predstavlja pozadinu i čimbenike koji stvaraju medijsku istinu društva. O važnosti medijskog odgoja govori i činjenica da je UNESCO 1964. godine potaknuo ideju uvođenja medijskih obrazovnih programa od predškolskog do visokoškolskog odgoja i obrazovanja. Načela UNESCO-a su unesena 1982. godine u Deklaraciju o medijskom odgoju koja je označila veliki preokret u medijskoj pismenosti (Košir i sur., 1999).

2.2. Funkcije medija

Informiranje je samo jedna od funkcija medija. Naime, medijsko izvještavanje je vrlo važno na stvaranje slike pojedinca o nekoj tematici, kao na primjer odraslih o djeci ili dječjeg samopoimanja i upravo zbog toga informativna funkcija medijskog izvještavanja mora biti objektivna i vjerodostojna. Tim više jer je moć medija u mogućnosti promicanja prava i poticanja okoline na pozitivno djelovanje. Iz toga proizlazi da je obrazovanje mnogo važnija funkcija medija. Promicanjem različitih sadržaja počev od kulture do odgoja i obrazovanja, edukativni sadržaj medija omogućuje pojedincu upoznavanje s aktualnim i budućim društvenim vrijednostima, pojavama i promjenama (Ciboci i sur., 2018). Sve češće je korištenje medija u odgojno obrazovnim institucijama. Mediji su postali sastavni dio metodologije obrazovanja u

vidu učinkovitosti provedbe nastave i razvoja kompetencija učenika, naravno ovisno o opremljenosti škola i stručnoj osposobljenosti učitelja. Osim informiranja i obrazovanja, funkcija medija je i zabava (Ciboci i sur., 2018). Obiteljska druženja i zabava s pomoću računalnih igara, gledanje zabavnih sadržaja poput animiranih filmova, humorističnih serija i slično primarni su oblik zabave u današnjici. Međutim, pored ovakvih funkcija medija, svakako da postoje i određene disfunkcije o kojima nešto više u daljnjem tijeku rada. Ipak, za naglasiti je da je kao rezultat medijskog informiranja moguće kontraproduktivno stvaranje slike o boljim društvima koje može dovesti do potencijalnog poremećaja ravnoteže društva ili čak apatije (Martinić, 1994).

2.3. Mediji i društvo

Predvodnik informacija, znanja i protagonist društvenih vrijednosti u današnje vrijeme predstavljaju mediji što ima znatan utjecaj na pojedinca i društvo. Deficit kritičkog razmišljanja odraslih osoba sve je češći jer se primljene medijske informacije ne promišljaju kritički već se prihvaćaju kakve jesu. Predah od stvarnog života koji nema uzbuđenje i užitek pronalazi se putem filmova i videoigri. Izbivanje roditelja iz kuće predstavlja deficit u prisustvu odgoja djece stoga dječji uzori i sudionici odgoja postaju fiktivni likovi koji predstavljaju sve ono što djeca i mladi nisu u mogućnosti dobiti od roditelja (Brčić, 2018). Prijelaz iz stvarnog u virtualni svijet pogoduje razvoju virtualne socijalizacije koja pruža ispunjenje na emotivnoj i fizičkoj razini, stoga obitelj u ulozi socijalizacijskog faktora gubi na važnosti dok vršnjaci i virtualna stvarnost preuzimaju tu ulogu. Navedeno dovodi do izoliranosti djece od odraslih osoba i stagnacije dječjeg razvoja (Brčić, 2018).

Uloga medija u zadovoljenju ljudskih potreba sve više raste. Oni utječu ne samo na kognitivne ljudske funkcije, već i na emocije i socijalne potrebe. Mediji zapravo oblikuju svakodnevnicu ljudi kroz upoznavanje s medijskim sadržajem čitanjem novina, gledanjem televizije, slušanjem radija, korištenjem interneta i na brojne druge načine. Kada je riječ o komunikacijskom modelu u obitelji, postavlja se pitanje koliko su roditelji otvoreni u komunikaciji s djecom i u kojoj mjeri su djeca uključena u određenim predodžbama i zamislima. Razlika je uočljiva između obitelji koje su socijalno orijentirane i onih koje su više konceptualno usmjerene. U prvom slučaju svakako se njeguju međusobni odnosi i poštivanje strukturalne hijerarhije o čemu ovisi i način uporabe medija, a u drugom slučaju mediji zapravo predstavljaju vrlo važan čimbenik u međusobnim obiteljskim odnosima počev od informativne i socijalne

uloge (Košir i sur., 1999). Jednako tako treba istaknuti da socijalno orijentirane obitelji ne selektiraju medijski sadržaj, a prema istraživanjima takav je koncept prisutniji u radničkim obiteljima za razliku od konceptualno orijentiranih gdje se na primjer televizor gleda u puno manjoj mjeri, ali se sadržaj selektira radi nadzora i kontrole roditelja nad djecom (Košir i sur., 1999).

Većinu slobodnog vremena današnja djeca provode koristeći medije. Slušaju glazbu, čitaju o svojim idolima, gledaju omiljene animirane filmove te koriste različite komunikacijske kanale kao što su na primjer društvene mreže za dopisivanje sa svojim vršnjacima. Kroz prezentirani sadržaj u medijima djeca i mladi stječu iskustva i sliku života. Aktivnosti igranja s vršnjacima na ulici zamijenilo je vrijeme provedeno igrajući se u prisutnosti televizijskih i računalnih ekrana, dok je dijalog zamijenjen u današnje vrijeme tekstualnim porukama putem društvenih mreža i mobilnih aparata (Ciboci, 2015).

Američki znanstvenik masovnih medija Joshua Meyrowitz ukazuje na važnost reorganizacije socijalnog ambijenta unutar kojeg se odvija komunikacija između osoba (Valković, 2016). Ističe oslabljenost fizičkog i socijalnog mjesta uzrokovanu medijima, a koje je od iznimne važnosti za oblikovanje identiteta. U socijalnom životu se zbog važnosti pripadanja ulazak u nova okruženja odvija postupno (Valković, 2016). Međutim, u današnje vrijeme mediji određene informacije čine dostupne svima, iako bi neke od njih tradicionalno trebale biti dostupne samo određenim pojedincima. Osim toga, mediji stavljaju djecu u situacije koje ona zbog svoje dobi i neiskustva još ne razumiju. Za shvaćanje informacija potrebni su odgoj, iskustvo, inteligencija, stavovi i uvjerenja, no zbog utjecaja medija dolazi do preskakanja faze razvoja djece zato što im se medijski predočavaju područja za koja ona još nisu spremna. Zbog toga je medijska socijalizacija problematična. Ona ne daje prostora prilagođenosti prijelaza i suočavanja sa situacijama za koje mladi još nisu zreli (Valković, 2016).

S pravom se može reći kako u socijalizaciji djece mediji postepeno zauzimaju mjesto obitelji, roditelja, pa čak i škole jer sveprisutnost tradicionalnih i novih medija omogućuje dostupnost kulturnih, zabavnih, informativnih i odgojno-obrazovnih sadržaja. Zbog medijske konkurencije tradicionalnim faktorima socijalizacije pokrenut je koncept medijskog odgoja kojim se stječe medijska i informacijska pismenost (Labaš, 2015). Cilj je usmjeriti djecu na odgovornije korištenje medija i medijskog sadržaja. Medijska pedagogija razvila se posebno u zadnjim desetljećima 20. stoljeća u nakani pružanja smjernica za uspješniji i kvalitetniji medijski

odgoj. Bitan čimbenik medijske pedagogije postala je dječja dob i vrsta korištenog medija jer odgojno-obrazovne smjernice nisu jednake za mlađu i stariju dob kao i kada je riječ o tradicionalnim i novim medijima, te su potrebne različite kompetencije korisnika (Labaš, 2015).

S obzirom na to da je moderno društvo postalo gotovo nezamislivo bez utjecaja medija korištenje različitih medija postalo je svakodnevna aktivnost djece. Jednako tako, snažan utjecaj medija doveo je do toga da su se međusobni razgovori o medijskim sadržajima sveli na vršnjačku dob, više nego li to čine na primjer djeca s roditeljima. Zbog toga je vrlo važno definirati utjecaj medija na cjelokupan proces socijalizacije čovjeka s aspekta njegovog uključenja u društveni život i prilagodbe poželjnim oblicima ponašanja i društveno usvojenim vrijednostima i stavovima (Ilišin, 2003). Prilagodba takvim normama zapravo se može odvijati vrlo brzo, pa čak i neprimjetno upravo zbog okoline koju okružuju masovni mediji (Ilišin, 2003). Treba napomenuti da je zbog toga uloga odgojitelja u oblikovanju takvih ponašanja, posebno od rane dobi djeteta, od presudne važnosti. Odgojitelj je taj koji ima ulogu ohrabriranja mladih u kreiranju vlastitog života u vrijeme kada mediji na mlade utječu na sasvim suprotan način. Iako je funkcija medija odgoj i obrazovanje, bitna je razlika između medija i odgojitelja jer za razliku od medija odgojitelj omogućuje mogućnost analitičkog i kritičkog rješavanja problema te široku lepezu pitanja (Miliša, 2006). Međutim, problem u tom procesu ponašanja u medijskom odgoju djece može predstavljati način na koji se djeca prikazuju u medijima. To ukazuje na potrebu promicanja svijesti u svijetu medija o interesu djeteta i njegove dobrobiti naspram interesa sveopće javnosti.

2.4. Utjecaj medija

Kao što je već u prethodnim poglavljima uvedeno rečeno, u moderno vrijeme život čovjeka je postao nezamisliv bez medija. Pojava demokratskog uređenja državne vlasti mediji su postali slobodni i nezavisni, a medijski sadržaji sve više kritički nastrojeni (Malović, 2007). Masovni mediji postali su kulturna činjenica ili barem njezin sastavni dio zbog čega je bez valorizacije njihova utjecaja postalo teško uopće zamisliti sliku kulture i drugih vrijednosti nekog društva. Tako je s vremenom utjecaj medija na formiranje mišljenja javnosti i općenito standarda prava djece i njihova života u globalu postao više nego masivan, a učinak tog utjecaja ovisi o načinu na koji ga upravo sami mediji koriste (Malović, 2007).

Prvi susret djece s medijima odvija se u obiteljskom okruženju koje je uvelike integrirano tehnologijskim sadržajima i aparatima. Medijski utjecaj na djecu događa se jer se najveći dio slobodnog vremena provodi uz medije čiji se sadržaj ne promatra kritički već se samo prihvaća što dovodi do velike izloženosti i samim time negativnim posljedicama (Đuran i sur., 2019). Treba prihvatiti činjenicu da mediji privlače djecu i da su zauzeli bitnu ulogu u životu djeteta. Zato se sve više pažnja skreće na ulogu medijskog obrazovanja s ciljem razvoja kritičkog stava i kvalitetnog korištenja medija u odgoju i obrazovanju. Snažni medijski utjecaj vrlo je raznolik, brz i neprimjetan zbog bogatstva medijskog okruženja. Zbog smanjenja negativnog utjecaja na djecu koji se događa putem neselektiranja sadržaja, nesposobnosti kvalitetnog korištenja medija i velike količine neselektiranih informacija uloga odraslih upravo u odabiru medijskog sadržaja kako bi se navedeno ispravilo.

Društvene promjene za sobom su donijele i nove komunikacijske kanale. Iz ranijeg poglavlja 2.1. ovoga rada u kojemu je ukratko prikazan tijek razvoja medija razvidno je da je svijet medija evoluirao od tradicionalnih medija poput knjiga, časopisa i novina do modernih kao što su televizija, mobiteli, internet. Upravo ta posljednja skupina je na poseban način obilježila život moderne djece i mladih. Bez njih je danas otežano provoditi komunikaciju, zabavljati se, provoditi slobodno vrijeme (Đuran i sur., 2019). No postavlja se pitanje ima li navedeno negativnog utjecaja na generacije mladih ljudi i djece? Negativan utjecaj može se očitovati u izostanku odgovornosti prema sebi i drugima kada se ta problematika promatra s aspekta da mediji utječu na formiranje stavova i potreba. Činjenica je da i gubitak privatnosti ima svoj negativni učinak s obzirom na opće poznatu želju da se putem medija promovira gotovo sve u javnom svijetlu (Miliša, 2006). Utjecaj masovnih medija na djecu ovisi o stupnju i načinu konzumiranja, a studije pokazuju da vrijeme provedeno uz medije zaokupira najviše slobodnog vremena, i to čak svakodnevno u prosjeku 3 do 4 sata dnevno. (Ilišin, 2001).

S razvojem kompjuterske tehnologije stvorio se virtualni svijet u kojemu su mogućnosti komunikacije gotovo neograničene. Kompjuteri djeci ponajviše služe da bi se zabavljali u vidu igranja igara, slanja i primanja poruka, slušanja glazbe. O tome koliko je tehnologija napredovala i utjecala na mlade u Hrvatskoj može se izvesti zaključak temeljem promatranja ranijih nasuprot suvremenim istraživanjima:

U posljednjih 15-ak godina većina mladih u Hrvatskoj ima pristup internetu, pri čemu njihov broj kontinuirano raste tako da 2018. godine 98 posto ispitanika ima osiguran svakodnevni pristup internetu (što je samo 4 posto više nego 2012. godine). Stoga ne iznenađuje da se prosječno dnevno

korištenje interneta povećalo na 3.49 sati. Istodobno se prosječno dnevno gledanje televizije smanjilo na 2.26 sati s 2.48 sati šest godina ranije (Ilišin i dr. 2013). U skladu s tim je i podatak da do 1 sat dnevno 28 posto mladih gleda televiziju, a 15 posto koristi Internet, dok 4 i više sati dnevno televiziju gleda 15 posto, a Internet koristi 30 posto mladih. Ti podaci ukazuju ne samo na kontinuirano – iako ne drastično – povlačenje televizijskog medija pred prodorom interneta, nego i na pojavljivanje potencijalne internetske ovisnosti u nekim podskupinama mladih. Pritom zasad nisu ustanovljene statistički značajne razlike s obzirom na dob, spol, stupanj obrazovanja ispitanika i stupanj obrazovanja oca što sugerira kako je korištenje interneta među mladima ravnomjerno zastupljeno. S druge strane, gledanje televizije je povezano sa stupnjem obrazovanja mladih i njihovih očeva jer taj medij prosječno više gledaju mladi sa završenom trogodišnjom strukovnom školom i čiji su očevi najnižeg obrazovnog statusa, a ispodprosječno ispitanici sa završenom četverogodišnjom srednjom školom i oni fakultetski obrazovanih očeva. (Gvozdanić i sur., 2019, str. 61)

Na jednako važne činjenice o potrebi medijskog odgoja ukazalo je i istraživanje iz 2013. na uzorku od 837 roditelja djece predškolske dobi, prema kojemu:

1. 35,9% roditelja tvrde da njihova djeca sa godinu dana počinju gledati televizijski sadržaj
2. 79,6% roditelja navodi da djeca u prosjeku dnevno provode 60 minuta do 120 minuta gledajući televizijski sadržaj
3. 54,6% roditelja potvrđuje da se njihova djeca koriste internetom
4. 90,2% djece predškolske dobi svakodnevno se koristi medijima
5. 69,1% roditelja smatra potrebnim medijski odgoj od najranije dobi zbog sposobnosti razlikovanja pozitivnih i negativnih medijskih sadržaja (Ciboci i sur., 2014).

Obostrano i uzajamno djelovanje postiže se medijskom pismenošću što je korak u napretku od pasivnog primanja poruka iz medija. Kroz obrazovanje je važno poticati kompetenciju kritičkog stava prema medijima jer su djeca konstantno podložna utjecaju medijskog sadržaja kojeg vide. Zbog podložnosti utjecaju medija u razdoblju djetinjstva u današnje vrijeme oformio se pojam tzv. *medijskog djetinjstva* koji obuhvaća odnos medija i djece, vrijeme koje je potrebno posvetiti uporabi medija, način njihova korištenja, vrste informacija koje se primaju putem medija te njihova prisutnost u životu djeteta (Đuran, 2019). Putem medijske pismenosti stječu se kompetencije o kontroli korištenja medija i percepciji shvaćanja utjecaja različitih medija na osjećaje, razmišljanje i slobodno vrijeme pojedinca. Isto tako medijskom pismenošću mijenja se proces primanja medijske poruke iz pasivnog u aktivno djelovanje koje omogućuje realno shvaćanje medijskog sadržaja (Đuran, 2019).

Mediji upotrebljavaju verbalnu vrstu komunikacije u obliku reklama s namjerom stvaranja želje za određenim proizvodom i zainteresiranosti posjedovanja tog proizvoda. Na taj način mediji stvaraju utjecaj na misli, osjećaje i radnje gledatelja putem subliminarnih poruka koje se sastoje od brzih bljeskova i poruka nižih frekvencija u kombinaciji sa zvučnim signalima (Brčić, 2018). Dječji jezik temeljen je na ponavljanju, jednostavnim i kratkim porukama, mimici i gestama lica te tonalitetu glasa čega su svjesni kreatori reklamnih spotova jer koriste ponavljanje jednostavnih poruka, slogane, melodije, animacije u kreiranju subliminarnih poruka koje se nalaze u reklamama. Kontinuitet jednostavnih poruka jednostavnije dopire do publike jer se komunikacija može odvijati i šumovima i brojnim informacijama. Od najranije životne dobi djeca se nastoje povezati sa uzorima, uglavnom roditeljima, dok u adolescentskoj dobi tu ulogu preuzimaju osobe iz javnog i društvenog života. Upravo navedenu činjenicu mediji koriste u poticanju kupaca na kupnju (Brčić, 2018).

2.4.1. Pozitivan utjecaj medija

Medijsko djelovanje utječe na shvaćanje prošlosti i na oblikovanje zajedničke svijesti kroz socijalno oblikovanje stvarnosti. Ipak treba naglasiti da je edukacija usmjerena prema odgoju, dok je socijalizacija više usmjerena na stvaranje spoznaja i usvajanje vrijednosti, slijedom čega te pojmove treba oprezno koristiti kada su u pitanju mediji. Upravo oni ukazuju na različite modele medijskog djelovanja jer se na različite načine s različitom svrhom putem medija mogu promovirati i različiti sadržaji koji ne moraju uvijek biti edukacijskog karaktera (Valković, 2016).

Prihvatanje poželjnih i svrsishodnih sadržaja, kao i onih negativnih koje djetetu sugeriraju odrasli mogu neminovno utjecati na osobnost djeteta kao i roditeljsko djelovanje na dječji odgoj i ponašanje. Kada je riječ o uporabi medija u obrazovnom procesu mnogi vide pozitivni doprinos i djelovanje jer je naglašena kreativnost koja potiče učenike na zalaganje i inventivnost (Valković, 2016). Ova činjenica temeljena je na novim tehnologijama koje služe za pobuđivanje motivacije jer mediji mijenjaju načine shvaćanja i karakteristike učenja. Medijskom kompetencijom olakšava se susret sa medijskim svijetom što treba poticati u odgojno obrazovnom procesu putem suradnje sa svijetom medija. Otvorenošću u odgojno obrazovnim procesima oslanja se na otvorenost prema novim životnim procesima. Uporabom medija od učenika se zahtijevaju novi načini u prezentiranju i nove kompetencije jer otvaraju mogućnost

zajedničkog djelovanja. Zajedničko djelovanje ostvaruje se putem programa i sadržaja koji se uči, uvođenjem u igre i materijale s ciljem olakšanja snalaženja i djelovanja u novim prostorima, novi način prezentacije, načini za ostvarenje novih oblika komunikacije i razmjene mišljenja te zajedničku obradu podataka (Valković, 2016).

Uloga medija u životu svakog djeteta prvenstveno je važna s aspekta odgoja i obrazovanja što pokazuje dijete svojim interesiranjem za temu zadatka i općenito u obavljanju školskih aktivnosti, pa tako i kroz edukativne igre kojima se na zabavan način djeci omogućuje da ujedno i stječu nova znanja (Ciboci, 2018). Pozitivna uloga očituje se i u cjelovitom razvoju osobe pri čemu je vrlo važno da mediji svoju djelatnost temelje na istini i pravednosti, poštujući ljudsku osobu, njezina prava i slobodan izbor.

Neprocjenjiva je uloga medija u povezivanju ljudi i prenošenju informacije te vrijednosti i kultura (Ciboci, 2018). Korištenjem različitih medija djeca su u mogućnosti bolje razumijeti apstraktne pojmove s kojima se još nisu susrela kao što su: ratovi, bolest, glad, siromaštvo i beskućništvo jer mediji potiču toleranciju i poštivanje različitosti u kulturama. Jedan od utjecaja medija na odgoj i obrazovanje vidljiv je u primjenama nastavnih programa i vježbi, dostupnim bazama podataka i alata te igri za učenje, pokusa i strategija kroz složenu komunikacijsku i međusobnu suradnju s okruženjem (Đuran i sur., 2019).

U zajedničkom radu medija, obitelji i škole postaju bitno obrazovno okruženje jer omogućuju mnogo obrazovnih metoda koje se mogu upotrijebiti u različitim segmentima učenja pomoću grafičko zvučnih efekata upotrebom tehnologije. Uključivanjem medija postiže se promjena iz pasivnog promatrača u aktivnog suučesnika učenja kojom se što je najbitnije razvija sposobnost okulomotorne koordinacije kod djece (Đuran i sur., 2019). Upotrebom medija potiče se logično i kreativno razmišljanje, razvoj mašte, inicijativnost djeteta, provjera znanja kroz igru i slično (Đuran i sur., 2019).

Tehnološki razvoj promijenio je dječju igru u još neistraženom smjeru koji nailazi na osude javnosti zbog negativnih promjena u dječjem životu. Njegovanjem dječje otvorenosti odrasle osobe trebale bi kod sebe razvijati otvorenost ka novim načinima učenja odbacivanjem predrasuda i tim putem prihvatiti medijski utjecaj na dječju igru (Đuran i sur., 2019).

2.4.2. Negativan utjecaj medija

Medijska pismenost omogućuje kompetencije aktivnog i sigurnog korištenja medija s ciljem smanjenja negativnih utjecaja. Nedostatak neposredne komunikacije ima za posljedicu gubitka komunikacijskih vještina u svakodnevnom životu što može dovesti do nesnalaženja u društvu zbog čega dolazi do pada samopouzdanja i negativne slike o sebi koja utječe na psihološko stanje pojedinca. Povezanost pretilosti kao jednog od negativnog utjecaja medija vidljiv je kao posljedica dugog boravka pred ekranima koja dovodi do smanjenja fizičke aktivnosti. Mnogi smatraju da je sjedilački način života povezan sa povećanjem unosa energije i gledanjem televizije. Naime, mnogi posežu za hranom tijekom gledanja televizijskog sadržaja što je dodatno poticano putem propagandnog programa koji je koncentriran na nezdravu hranu (Đuran i sur., 2019).

Elektroničko nasilje negativni je faktor utjecaja medija na djecu, a smatra se komunikacijskom aktivnošću *cyber* tehnologijom koja je štetna za pojedinca jer je dijete izloženo napadu putem interneta. Ovaj negativni faktor u stalnom je porastu u današnje vrijeme i kao posljedicu snosi narušavanje općeg funkcioniranja, lošeg pojma o sebi i depresiju (Đuran i sur., 2019). Brojne reklame, glazbeni spotovi pa čak i video igre i crtici mogu biti ozbiljni pokazatelj nasilja. Istraživanja su pokazala da se dijete do navršenih 18 godina života, odnosno do svoje punoljetnosti može susresti sa čak 200000 nasilnih djela i 16000 isceniranih ubojstava, nekih uvelike vezanih sa stvarnošću, a koji sadržaj može prouzročiti ponajprije emocionalne promjene u ponašanju i stavovima djeteta (Osmančević, 2015). Posljedice izloženosti djece takvom nasilnom medijskom sadržaju mogu biti čak dugoročne, a u najgorem slučaju trajno uzrokovati strah i krivu procjenu stvarnosti (Osmančević, 2015). Prema tome, neodgovorno korištenje medija može imati velike i trajne negativne posljedice na dijete što samo ukazuje na činjenicu da je moderan čovjek unatoč osuvremenjavanju i napretku društva više nego ikada ranije izložen negativnim učincima tehnologije koja s vremenom sve više napreduje. Istovremeno ova činjenica ukazuje na važnost i ulogu medijskog odgoja posebno u području informatike jer se jedino tako može razviti učinkovit sustav sprječavanja zlouporabe medija (Mandarić, 2012). Za djecu koja odrastaju u povoljnom obiteljskom okruženju sa pozitivnim vrijednostima umanjuje se utjecaj nasilnih medijskih sadržaja na neprimjereni ponašanje, za razliku kada je slučaj da osoba odrasta u stresnom i disfunkcionalnom okruženju. Stoga kada je riječ o identifikaciji s nasilnim likovima važnu ulogu čini prijašnje životno iskustvo pojedinca. Poticaj na nasilno ponašanje pod velikim je utjecajem medija zbog načina prikaza neprimjerenog

djela kao pozitivnog jer se djeca zbog toga lakše identificiraju sa likom i djelom. Oponašanje nasilnog i agresivnog ponašanja biti će češće ukoliko je pojedinac za to nagrađen, dok kažnjavanje vodi ka zastrašivanju i smanjenju agresivnog ponašanja kod gledatelja (Ciboci, 2011).

Ponekada se u medijima fizički izgled povezuje s uspjehom, ljubavi, popularnošću i nekim drugim okolnostima koje mogu negativno utjecati na samopouzdanje djeteta. Tako se primjerice žene prikazuju kao kućanice, sluškinje, medicinske sestre, a muškarci kao heroji, junaci i slično. Takav prikaz i dioba određenih osobina i vještina po spolu može također imati negativne učinke na stvaranje slike djeteta. Jednako tako sam prikaz ljepote (na primjer crtići kao što su Barbie, Spiderman i slično) u medijima može uzrokovati poremećajima u prehrani jer će dijete poželjeti izgledati kao likovi koji se prikazuju u medijskom sadržaju, oponašati ih, biti kao oni.

Reklamna industrija također može imati negativni utjecaj na privlačenje proizvoda i donošenje odluka o njihovoj kupnji. U tom pogledu najrizičnija skupina su djeca kojima su reklame ponajprije i usmjerene. Djeca postaju vjernim konzumentima, a reklamna industrija brzo raste. Možda neobično, ali interesantan je podatak da se djeca najčešće susreću s ovakvim iskušenjima u crtanim filmovima (Ciboci i sur., 2018).

3. MEDIJSKI ODGOJ

Pravo je pojedinca upoznati se s medijima i njihovom uporabom kao i na razvoj kritičkog pristupa. Proces odrastanja djeteta karakterizira medijsko okruženje koje često preuzima odgojnu ulogu, Međutim, sustav medijskog odgoja još uvijek nije dovoljno zastupljen u odgojno obrazovnom sustavu. Pravilna uporaba elektroničkih medija kod mladih može poslužiti za učenje, primjenu naučenog u praksi i obaviještenost o aktualnim društvenim zbivanjima (Malek, 2019), pa je proces odgoja i obrazovanja potrebno upotpuniti medijskim sadržajem zbog suvremenog načina života koji odiše medijima te kako bi se lakše ovladalo suvremenim načinom života i smanjio utjecaj medija na pojedince.

Obiteljski život pod utjecajem je interaktivnog načina korištenja tehnologija kako bi se ovladao proces učenja. Senzibilizacija djece i mladih o odgovornosti, razboritosti i pravilnom korištenju medija putem medijskog odgoja od najranije dobi važan je zadatak odraslih. Mogućnost pronalaska željenih informacija putem medija odiše pozitivno na školski i društveni uspjeh, te omogućuje stvaranje samosvjesne i samopouzdanе osobe kao aktivnog člana društva (Đuran, 2019). Medijski utjecaj na djecu u roditeljskim je rukama i važno je pronaći ravnotežu u implementaciji medija u obiteljski dom. Roditeljskim primjerom djeca uče o načinu korištenja medija stoga je potrebno da se djeci jasno objašnjavaju učinci korištenja informatičke tehnologije na pravilan i poželjan način (Đuran, 2019). Zajedničko gledanje televizije i razgovor o gledanom sadržaju kao i odabir sadržaja koje će dijete gledati te upućivanje na pozitivne sadržaje roditelji štite djecu od negativnih utjecaja televizije.

Svrha medijskog odgoja je približavanje željenog sadržaja djetetu što se postiže gledanjem omiljene emisije ili igranjem omiljene videoigre kako bi dijete i roditelj spoznali interese djeteta vezane uz medije. Bitan korak je razgovor o ogleđanom sadržaju ili odigranoj igrici putem kojeg se upućuje na pozitivne i negativne aspekte viđenog sadržaja. Okruženje koje dopušta pristup informatičkim tehnologijama stvara bolje obiteljsko ozračje i medijsku kontrolu (Đuran, 2019). Iz razloga što obitelj predstavlja medijator medijskog utjecaja, roditelji i odgojitelji trebaju jačati medijsku i računalnu pismenost koja je nužna za pravilni medijski odgoj djece (Đuran, 2019). S jedne strane potrebno je djecu štiti od medija, naročito interneta na način da se medijski odgoj promatra kao čimbenik sprječavanja lošeg utjecaja medija na dijete, a s druge strane u fokusu je ideja da se mediji koriste radi razvoja kritičnosti kod djece tako da se razvija sumnja i analiza viđenog sadržaja što dovodi do sposobnosti rasuđivanja medijskog

sadržaja u pogledu dobrog od lošeg. Dakle, kritička svijest pri tome ima veliku ulogu na sposobnost djece kod uporabe medija. Djeca se moraju znati nositi sa svim izazovima suvremenih medija i upravo je na tome naglasak kada se govori i medijskom odgoju.

Godinu 2012. obilježilo je usvajanje i proglašenje Deklaracije o medijskoj kulturi koja je uputila ne samo roditelje, već vrtiće i škole na važnost uloge medija u odrastanju djece. Roditelji su upućeni pomoći djeci i mladima u odrastanju s medijima, da prate njihovo sazrijevanje i pomažu im u razumijevanju i razlučivanju dobrog od zla, vrtići i škole da organiziraju programe koji bi služili da djeci omoguće sposobnosti za kritičko promišljanje već od najranije dobi, a odgajateljima, učiteljima i profesorima ukazano je na potrebu uvođenja odgoja za medije kao obavezni predmet u školama (Blažević, 2012).

Medijski odgoj od strane roditelja, učitelja i odgojitelja svodi se na njihovu zaštitu od negativnih medijskih utjecaja. Cilj je osposobiti mladu osobu da samostalno koristi medij i da razvije kritičan stav prema medijskom sadržaju (Mandarić, 2012). Dakle, dužnost je i roditelja i odgojnih ustanova da šire svijest na djecu i mlade o potrebi razlučivanja, odnosno shvaćanja odgovornog ponašanja i umjerenog korištenja medijskih sadržaja (Mandarić, 2012).

Medijskim odgojem razvija se kritička svijest slušatelja, gledatelja i čitatelja i najučinkovitiji je kada roditelji, odgojitelji, medijske osobe i donositelji odluka spoznaju prednosti vlastitog doprinosa. Putem integriranog medijskog odgoja djeca se socijalno zbližavaju, učvršćuju međusobnu komunikaciju, a ulaskom u masovne medije ostvaruju komunikaciju s drugima što utječe na oblikovanje cjeline čovjekova moralnog sustava putem stajališta i moralnih standarda (Košir, 1999).

4. MEDIJSKA PISMENOST

Medijska pismenost predstavlja sposobnost kritičke analize i korištenja medija za kreativno izražavanje. Bitna uloga medijske pismenosti odraslih od velike je važnosti kada se govori o pravilnom smjeru uvođenja djece u medijski svijet. Medijska pismenost odraslih od velike je važnosti za osposobljavanje mladih s krajnjim ciljem samostalnog korištenja medija i razvoja kritičkog stava prema svakodnevnom sadržaju medija (Đuran, 2018). Medijsko opismenjavanje roditelja uvodi se s ciljem smanjenja straha od nepoznatog kako bi se mogli približiti djeci. Roditeljska uključenost u dječju igru u budućnosti može postići izgradnju kvalitetnijih odnosa i brojne pozitivne utjecaje na sve dijelove života (Đuran, 2018). Nadalje, djeci pomaže u sposobnostima rješavanja i testiranja problema, obogaćuje iskustvena istraživanja, komunikacijske vještine, uporabu emocionalnih ekspresija, kontakta očima, čekanje na svoj red te u konačnici produbljuje i osnažuje emocionalnu razinu povezanosti i osjećaj prisnosti roditelja i djece (Đuran, 2018).

Medijska pismenost je razina stjecanja vještina vezanih za konkretni medij. Može biti riječ na primjer o filmskoj ili informatičkoj pismenosti (Blažević, 2012). Ona predstavlja ključnu vještinu čovjekova života. Obuhvaća sposobnost da se pristupi rješavanju nekog problema, sposobnost vrednovanja i slanja poruka putem medija. Medijsko opismenjavanje važno je zbog svakodnevne okruženosti medijima iz čega proizlazi potreba za pravilnim korištenjem i kritičkim promišljanjem medijskog sadržaja. Nemogućnost analize, procjene, preispitivanja i proizvodnje medijskog sadržaja uzrokovano je medijskom nepismenošću (Ciboci, 2018). U današnjem vremenu djeca su češće medijski pismenija od odraslih osoba, no zbog manje životnog iskustva često dolazi do nerazumijevanja medijskih sadržaja i veće podložnosti medijskom sadržaju na najmlađe članove društva. U hrvatskom obrazovnom sustavu još uvijek ne postoji pravi model medijskog odgoja, on se ostvaruje jednom mjesečno u sklopu hrvatskog jezika, iz čega proizlazi da najbitniju ulogu u ovoj vrsti odgoja imaju upravo roditelji jer u odgojno obrazovnim institucijama sustav medijskog odgoja još uvijek nije dovoljno razvijen (Ciboci, 2015).

Odrastajući uz medije od najranije dobi današnje djetinjstvo naziva se medijskim što trebaju uzeti u obzir roditelji s obzirom da bitnu ulogu imaju zajedno s društvenom okolinom djeteta koju čine braća i sestre, prijatelji, dječji vrtić i škola. Utjecaj na djecu uz medijske sadržaje ima i pasivna okolina u kojoj odrastaju te osobna pasivnost i emotivna i intelektualna nespremnost za suživot s medijima. Stoga utjecaj medijskog sadržaja nije uvijek jasno vidljiv,

pravilan odnos djece prema medijima stječe se u obitelji. Privlačnost medija djeci temelji se na zanimljivim sadržajima, identifikaciji s nekim od likova, opuštanju, zabavi, svakodnevnim situacijama prikazanim iz druge perspektive. Polemika javnosti vezane uz predrasude i osude medija temelje se na poticanju nasilja u društvu, zapostavljanje učenja kroz igru, otuđivanje pojedinca i udaljavanje od stvarnosti zbog bjega u virtualni svijet.

(Sindik, 2011)

U predškolskoj dobi izloženost medija jednaka je medijskoj izloženosti roditelja jer se ono odvija kod kuće na štetu drugih dječjih aktivnosti kao što je igra i druge razvojne aktivnosti. Dugotrajnije konzumiranje medija prenosi se s roditelja na djecu jer su mediji prisutni tijekom boravka kod kuće (Sindik, 2011). Predstavljanje medija djeci predškolske dobi treba biti u obliku stvaralaštva i izražajnog sredstva. Razgovorom i analizom medijskog sadržaja i poruka postiže se medijski odgoj kroz koji se obraća pozornost na dječji doživljaj pojedinog medija. Roditelji kao predstavnici medijskog odgoja trebaju se fokusirati na razlikovanje realnog svijeta i onog fiktivnog jer u predškolskoj dobi često dolazi do dječje zbunjenosti i miješanja fiktivnih i realnih situacija (Sindik, 2011). Kada je riječ o oponašanju viđenog sadržaja kroz razgovor o viđenom ponašanju i njegovom dobrom i lošem ponašanju potrebno je stvoriti jedan oblik pedagoškog utjecaja na djecu (Sindik, 2011).

Rezimirajući i kritički promatrajući prethodno iznesena stajališta o medijskoj pismenosti neki autori ju dijele na reflektivnu i produktivnu (Košir, 1999). U okviru reflektivne naglasak stavljaju na mogućnost promišljanja o određenim oblicima i sadržaju medija te kanalima distribucije, dok se produktivnom medijskom pismenošću podrazumijeva aktivno sudjelovanje u medijskoj proizvodnji što uključuju pisanje i čitanje, crtanje, fotografiranje i izrađivanje plakata, pa čak i posjedovanje vlastite radijske postaje, filmska proizvodnja i slično (Košir, 1999).

5. MEDIJSKA KOMPETENTNOST

Medijska kompetencija obuhvaća medijsku pismenost jer podrazumijeva sposobnosti za stjecanje znanja i vještina, a posebno stjecanje upućenosti pri sprječavanju medijskih utjecaja i manipulacija. Ona znači i sposobnost kritički analizirati. S pedagoškog aspekta medijska kompetentnost uključuje sve ono što čovjek treba usvojiti u procesu razmjene informacija u okviru medijskog društva (Tolić, 2009). Upravo zato što obuhvaća i medijsku pismenost temelji se na obrazovanju i polazi od potrebe razvoja društvenih inovacija u suvremenom svijetu medija. Jednako tako se može reći kako ima važnu ulogu u zaštiti od zadiranja u privatnu sferu. Međutim, ne treba pogrešno shvatiti da je medijska kompetencija zapravo odmicanje od partnerskih odnosa s medijima (Tolić, 2009). Dapače, cilj je naučiti kako živjeti s njima, kako kontrolirati njihov utjecaj na pojedinca, posebno na djecu u ranom razvoju koja još uvijek nisu stekla sposobnosti ograditi se od negativnih utjecaja medija. Može se reći da se takvim inovativnim obzorjima vodi prema jačem i uspješnijem medijskom obrazovanju i odgoju (Tolić, 2009).

Medijska kompetentnost ostvaruje se kroz selekciju samog sadržaja medija. Bit je razumjeti jezgru i logiku medijskog djelovanja (Valković, 2016). Okruženje čovjeka također obuhvaća i medijsko okruženje. Tako čovjek potiče na održavanje veze medijske kompetencije i djelovanja medija s pedagoškog aspekta (Valković, 2016). Razlikuju se četiri važne točke koje daju odgovor na pitanje što znači prisutnost pedagogije u medijskoj kompetenciji i kakva joj je uloga:

- „1. etičko
2. interkulturalno: kulturalne perspektive, vrijednosna usmjerenja, kulturne povezanosti, suživot
3. teorijsko- znakovno: semiotičko, dekodiranje simbola i znakova u medijima
4. društveno-socijalno: odgovornost i sudjelovanje s različitim medijima.“ (Tolić, 2009, str. 200).

Neki autori skreću pozornost na značaj tzv. modela INPUT koji se razvio u Njemačkoj, a za razliku od OUTPUT-a podrazumijeva ocjenu razine usvajanja znanja i naučenoga od strane učenika. Realizacija tog modela usmjerena je na glavne predmete kao što su njemački i matematike, pri čemu je dodan i jedan strani jezik. Taj se model sastoji od 3 polja djelovanja te su se u svakom učenicu osnovne škole morali kvalificirati s obzirom na uporabu medijskih proizvoda, razmjenu medijskih poruka i medijsku kritiku i refleksiju. Upravo su na temelju ovih metoda u Njemačkoj uvedeni novi obrazovni standardi podijeljeni na 4 skupine:

1. od 1. – 6. razreda
2. od 7. – 9. razreda
3. od 9. – 10. razreda
4. od 10. – 12. razreda.“ (Moser, 2006, str. 221).

Naprijed navedeni model ujedno je pokazao koje konkretne promjene je potrebno uvesti u školskom kurikulumu, pa je tako na primjer u procesu učenja s medijima postojala potreba da se uspostavi bolja jasnoća na koji način se konkretne razine medijske kompetencije mogu organizirati (Tolić, 2009). Osim toga dale su i odgovor na pitanje kako kod učenika razvidi refleksije u pogledu rješavanja zadaka korištenjem medija, kako da učenik preuzme odgovornost i stekne osobinu samokritičnosti te izrazi svoja kritička stajališta na već usvojene razine znanja (Tolić, 2009).

U odgoj djece za usvajanje medijskih kompetencija trebali bi biti uključeni i roditelji, odnosno obitelj i općenito okolina u kojima se dijete kreće. Međutim, ova ideja zahtijeva i posvećivanje veće pažnje navedenoj problematici u školskim programima jer je pitanje kako to ugraditi u školski kurikulum. Svakako da bi prilikom osmišljanja sadržaja trebalo voditi računa o tome da se izbjegava ono što bi moglo utjecati negativno na djecu. No isto tako i ovdje politika ima svoju ulogu. Kao i društvena okolina, ona mora stvoriti pretpostavke tako da svijet medija postane autentično mjesto pozitivno i stvarnog prikaza života.

6. UTJECAJ MEDIJA NA PONAŠANJA DJECE

Kao bitan problem istraživanja u ovom poglavlju utvrđuje se na koji to način različiti mediji, ponajprije televizija i internet utječu na ponašanja djece i na koji su to način djeca izložena utjecaju tih medija. Dosadašnja istraživanja provedena na razini dječjih vrtića donekle su procijenila mjeru izloženosti djece medijima. Prema tim istraživanjima postoji pozitivna veza između korištenja navedenih vrsta medija kod djece i roditelja tako da načelno djeca starijih i uposlenih roditelja i starija djeca provode više vremena s medijima (Sindik, 2012). Također, ta istraživanja pokazuju i da djeca više i visoke stručne spreme nemaju međusobnih razlika u odnosu na način i vrijeme korištenja interneta, računala, televizije i slično (Sindik, 2012). Osim toga, u brojnijim obiteljima s većim brojem djece, djeca učestalije i raznolikije koriste različite medije u odnosu na djecu koja dolaze iz manjih obitelji (Sindik, 2012). Iako ova istraživanja uistinu jesu ukazala na utjecaj drugih, raznih vanjskih čimbenika nevezanih sa medijskim svijetom koji utječu na različite načine na ponašanja djece, ipak je vidljivo, kako iz prethodno navedenog tako i iz do sada ranije u radu spomenutih istraživanja, da su mediji ipak sveprisutni u djetetovu životu, čak i nezaobilazni, odnosno postali su sastavni dio života općenito iz zbog toga utjecaj medija na ponašanja djece ima posebno mjesto među znanstvenim i stručnim analizama, izučavanjima i kritičkim razmišljanjima.

6.1. *Televizija*

Neki ju smatraju kradljivicom vremena, neki lošom učiteljicom, no ona je ipak bila i ostala najmoćniji medij suvremenog svijeta (Ciboci, 2018). Televizija nije samo tehnologija ili medij u grubom smislu riječi. Ona omogućuje čovjeku već od ranih početaka razvoja života stvoriti sliku svijeta u kojemu živi, o međuljudskim odnosima i normama ponašanja. Djeca do svoje pete godine života nemaju sposobnost percepcije imaginarnosti okruženja. Zato neki kažu kako djeca zapravo kao da žive u televizijskome ekranu. Međutim, već od pete godine djeca počinju raspoznavati svijet oko sebe, a televizija postaje primamljiva i intrigantna maloj djeci. Korištenjem ovog medija on postaje sredstvo učenja. Ujedno povezuje ljude na globalnoj razini u virtualnom obliku.

Nove generacije djece odrastaju u mnogo medijski bogatijem svijetu nego što je to bilo nekada ranije. Televizija je gotovo dostupna na svakom koraku. Djeca su već od svoje šeste

godine izložena televiziji. Prema istraživanju provedenom tijekom 2016. i 2017. godine od strane Hrabrog telefona i Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba gotovo sve obitelji s predškolskom djecom u svom domu su posjedovale televizor, mobitel i računalo (Buljan Flander, 2017). Istraživanje je pokazalo da 80% djece živi u kućanstvu koje ima najmanje 5 elektroničkih uređaja, 97,2% djece gleda televiziju, a mobitel i tablet koristi ih više od dvije trećine (Buljan Flander, 2017). 60% djece koristi se računalom tako da pred ekranom, bilo računalom, televizorom ili mobitelom provede više od dva sata dnevno, a vikendom i tri sata dnevno (Buljan Flander, 2017). Mnogo začuđujući podatak je da čak 90% djece za vrijeme obroka ili neposredno prije spavanja koristi elektroničke uređaje (Buljan Flander, 2017). Istraživanje je pokazalo i da čak 50% roditelja nema procjenu o tome jesu li elektronički mediji štetni za njihovu djecu, 33% ih procjenjuje štetnima, a 17% korisnima (Buljan Flander, 2017). Ovi podaci ukazuju na realnu sliku današnjeg medijskog svijeta u kojemu živimo. Dinamičnost tehnologije očito djeci najviše privlači pažnju, međutim više vremena za ekranom znači manje vremena za igru u prirodi ili nekakvu zajedničku aktivnost što ukazuje na ozbiljnost negativnih utjecaja koje mediji mogu imati na dijete.

Naime, predškolska djeca vole gledati sadržaje koji su namijenjeni isključivo njima, poput animiranih filmova, filmova o životinjama i slično, a što su veća privlači ih i sadržaj namijenjen odraslima (Žderić, 2009). Neki autori ističu da je uzrok tome jedan od glavnih razloga taj što je vrlo često televizija smještena u dnevnom boravku gdje odrasli najčešće i prate takav sadržaj koji i djeca žele vidjeti (Žderić, 2009). Neka su istraživanja pokazala da mlađa djeca vrlo često nisu fokusirana na program televizije već istovremeno rade neke druge aktivnosti (Žderić, 2009). Nametnuo se i zaključak da više koriste medije djeca koja nisu previše socijalizirana u društvu. Mediji im služe kao mogućnost bijega u svijet u kojemu se osjećaju jače (Ilišin, 2001).

Razlozi za gledanje televizije su različiti. To može biti učenje ili gledanje zbog navike. Neka djeca gledaju televiziju da im protekne brže vrijeme, a neka zbog opuštanja, smijeha, zabave. No postavlja se pitanje u čemu se sastoji ta privlačnost televiziji. Svakako da ima i sliku i zvuk, lako je dostupna i postoji mogućnost odabira gledanja različitih sadržaja i programa (Ilišin, 2001). Međutim, neki sadržaji na televiziji ne prikazuju realnu sliku stvarnosti, kao na primjer crtani filmovi gdje se pojavljuju razni likovi koji lete, skaču, putuju daleko u svemir, dakle nešto što nije realno u stvarnost. Pretpostavlja se onda da upravo u tome leži čar gledanja televizije. Mogućnost poimanja sa likovima i sadržajem i stvaranja vlastite slike o tome kao da je

stvarno, pa se tako vide junaci, heroji, spasitelji i slično. Lako da se djeca mogu zamisliti kao takvi likovi no u kolikoj mjeri im je dozvoljeno da provedi vremena za takav virtualni svijet. Iz prethodno navedenih istraživanja vidljivo je da djeca veći dio vremena provode uz televiziju, te iako istraživanja nisu ukazala na negativne posljedice, one ipak mogu biti jer vrijeme provedeno u tako virtualnom svijetu vrijeme je oduzeto od onog stvarnog svijeta s kojim bi se dijete trebalo upoznavati umjesto da provodi sate pred ekranom. To vrijeme svakako mora imati svoje ograničenje, a to naravno ovisi i o brojnim drugim okolnostima, ponajprije o roditeljima i odgojiteljima koji provode nadzor nad svojom djecom. Naime, za djecu se kaže da su kao spužve, odnosno da upijaju sve ono što treba i ne treba pa roditelji i odgojitelji moraju dobro nadzirati koje medije djeca koriste.

Loša strana utjecaja televizije je moguće izazivanje nasilnog ponašanja kod djece jer vrlo često djeca oponašaju ono što vide i to najčešće agresivne postupke virtualnih likova kojima oni zapravo igraju „dobrog“ lika. Djeca zapravo lakše uče iz televizijskog sadržaja nego iz tiskanog jer su i tiskani materijalni zahtjevniji (Salomon, 1993). Gledanje televizije za djecu je uzbudljivije a samim time intelektualno i lakše za patiti. Međutim, s intelektualnog aspekta negativna strana učenja putem televizije su lošije sposobnosti čitanja i razumijevanja pročitane teksta, a čitanje je neophodan i ključan kriterij odgojno-obrazovnog razvoja ne samo u području školstva već i općenito. S druge strane gledanje televizije može utjecati i na odluku djeteta da pročita neku knjigu ili u odabiru koju će knjigu pročitati. Prema istraživanju provedenom nad djecom koja gledaju crtić „Teletubbies“, crtić ima nevjerojatno pozitivan učinak na radost djece koja ga gledaju. Oponašanje plesa, pjesme, mahanje, skrivanje samo su neke od pozitivnih reakcija djece (Žderić, 2009).

Kada se na temelju svega naprijed navedenoga sveobuhvatno sagledaju pozitivne i one negativne strane televizijskog utjecaja na djecu, vidljivo je da oni međusobno variraju i koliko god se u nekom dijelu smatra da je utjecaj televizije loš, činjenica je da televizija ima svoje i pozitivne učinke te vrlo važnu ulogu u stjecanju znanja djece, posebno kada je u pitanju formiranje vokabulara kod male djece (Žderić, 2009). Međutim, da bi se moglo utemeljeno govoriti o pozitivnim učincima televizije na razvoj djece, treba sagledati sliku sadržaja koji se prikazuje u suvremeno vrijeme, odnosno ima li televizija dovoljno obrazovnih programa za djecu. Kada se promatra ono što se može svakodnevno vidjeti na hrvatskoj televiziji ipak taj sadržaj nije dovoljno edukativan sa djecu. Naime, današnja djeca imaju prije priliku pogledati nekakav reality ili sapunicu nego li neki edukativan, intrigantan i zabavan sadržaj koji bi ih

zainteresirao. Dakle, današnji programski sadržaji na televiziji i nisu nešto pretjerano prilagođeni djeci (Žderić, 2009).

Kada bi na televiziji bilo više kvalitetnijih programskih sadržaja ona se ne bi promatrala u tako lošem svijetlu, već kao siguran medij koji pomaže i razvoju djetetovih interesa bez utjecala nasilja. Iako nema preciznih spoznaja o tome koliku ulogu imaju televizijski programi koji prikazuju nasilje na agresivno ponašanje djece, no ipak postoje istraživanja prema kojima poveznica u tome ipak postoji (Gauntlett, 1995). Kako djeca odrastaju u spoznaju da je svijet nestabilan i da postoje opasnosti u okolini, činjenica je da postoji velika potreba za programima kojima će se prikazivati kako da dijete na siguran i miran način riječi nekakav sukob. Upravo zato što je tako jedan masivan medij, televizija bi trebala biti usmjerena na pokazivanje načina na koji ljudi mogu pomagati jedni drugima, razvijati svoju osobnost i međusobno surađivati u svakom pogledu. Isto tako, potrebno je da se djecu uči onome što danas zovemo jednakim pravima i slobodama koje nam jamče zajednice u kojima živimo. Kvalitetan televizijski program zasigurno može doprinijeti shvaćanju tih prava.

Najzastupljenija tema današnjice je problematika širenja nasilničkog ponašanja. Optužbe se uglavnom usmjeravaju prema medijima jer moderna djeca više vremena provode gledajući televiziju nego li obavljajući druge aktivnosti koje nemaju doticaja s televizijom, internetom, mobitelima i slični. Sve dok su utjecaji tih medija kratkoročni moguće je održavati stabilnost, no onog trenutka kada oni pređu uobičajene granice i kratkoročne utjecaje može nastati veliki problem održavanja kontrole. Jedini način da se ona održava je da roditelji šire svijest i o pozitivnim i o negativnim učincima medija jer i o jednim i o drugim djeca moraju biti upoznata kako bi se kontrolirala od pretjeranog korištenja medija i zanemarivanja aktivnosti izvan virtualnog svijeta, jer iako televizija i drugi mediji obliku stavove i znanja, pretjerano gledanje televizije može kao što je to vidljivo imati kontra efekt što nikako nije poželjno.

6.2. *Videoigre*

Karakteristika videoigara je narativna struktura koja omogućuje lakše pamćenje kod djeteta za razliku od korištenja tradicionalnih medija kao što su knjige. Uporaba računala u odgojno obrazovnom procesu najčešće se koristi tako da potiče razvoj mašte, poboljšanje vještina čitanja s razumijevanjem i širi vokabular. Tijekom obrazovanja korištenje računala pogoduje lakšem shvaćanju i usvajanju nastavnog sadržaja različitih predmeta jer je djeci

primamljivije učiti putem računala nego li iz knjige. Moguće da tajna leži u većoj mogućnosti kreativnosti i razvitku kognitivnih sposobnosti što i samo dijete prepoznaje pa se odlučuje za takav oblik učenja. Korištenje računala u odgojno obrazovne svrhe potiče i timsku suradnju s vršnjacima što je dobro kada se promatra u svjetlu socijalizacije djeteta. Jednako tako, korištenjem interneta vrlo lako se omogućuje međusobna multinacionalna komunikacija na daljinu. Tako u suvremeno vrijeme nije neuobičajeno da se nastava provodi u virtualnom obliku na daljinu. Djeca imaju priliku slušati profesore iz drugih zemalja i to neposredno putem računala, a računalna tehnologija pokazala se jako dobrim instrumentom za provođenje nastave na daljinu u slučaju na primjer zdravstvenih problema djeteta (Đuran i sur., 2018).

Budući da mediji predstavljaju sasvim jedan novi pogled na svijet, i razvijena kompjuterizacija te moderne igre od korisnika (igrača) zahtijevaju neke sasvim nove kompetencije snalaženja. Kroz međusobnu suradnju osmišljavaju se nove teme, novi virtualni likovi u posve izmišljenoj virtualnoj stvarnosti koja može predstavljati i utočište prije nego li neko mjesto u stvarnom životu (Brčić, 2017). U virtualnom svijetu određene igre mogu probuditi reakcije i emocije koje čak niti u stvarnom svijetu čovjek ne bi iskusio. Ta činjenica ukazuje na to kolika je moć ove vrste medija i koliko on ima snažan utjecaj na čovjeka. Međutim, okosnicu predstavljaju slučajevi kada mladi svojim problemima ne mogu pristupiti u svakidašnjem stvarnom životu pa se pronalaze i bolje snalaze u virtualnom svijetu igrajući neku igricu gdje smatraju da mogu ostvariti sve svoje potrebe (Đuran i sur., 2018). Igranje video igara postalo je čest način provođenja zajedničkog vremena među djecom i adolescentima. Istraživanja pokazuju da čak 88% američke te 81% hrvatske djece i mladeži igra video igre (Bilić i Ljubin Golub, 2011). Procjena je da oko 89% video igara ima nasilne sadržaje, pri čemu samo 5,6% djece igra edukativne igre (Whitakeri i Bushman, 2009). Vrlo često u igricama igrač osvaja neku nagradu, na primjer kada za prijedeni nivo igrice ostvaruje pravo na određeni broj zlatnika. Želja za postizanjem takvih nagrada može vrlo brzo razviti ovisnost zato što pojedinac želi nastaviti igrati za sve veću nagradu i postignuti veći nivo težine igrice.

U pravilu postoji više faza koje su potrebne da bi se shvatila neka igra i da bi se svrstala u određenu dobnu kategoriju igrača. Tako na primjer dijete do svoje šeste godine ne razumije smisao slike i poruke na ekranu, te njegova zanimacija započinje tek nakon šeste godine života kada može shvatiti smisao igre, asocijativno razmišljati i pospješiti svoje koordinacijske i misaone pokrete. Kao što je naprijed ukazano, videoigre postaju djeci neodoljive jer daju mogućnost ne samo zabave već i nagrađivanja te individualizacije u virtualnom svijetu u kojemu

se dijete može zamisliti kao i u stvarnom svijetu. Neki autori smatraju da videoigre zapravo imaju mnogo više benefita, naravno ako se koriste pod kontrolom. Osim misaonih procesa, djeca igranjem videoigara mogu razumjeti značenje dimenzija slike, osloboditi emocije, naučiti kako savladati poraz, logički i kritički razmišljati, a neka djeca mogu čak naučiti i strane jezike (Laniado i Pietra, 2005). One mogu biti i vrlo motivirajuće kada se temelje na nekom pozitivnom *feedbacku* što djetetu daje podršku i ohrabrenje (Laniado i Pietra, 2005).

U današnje vrijeme ovisnost o igricama i nije rijedak slučaj, a često ovisnost može dovesti do pretilosti, bolesti kardiovaskularnog sustava i drugih bolesti kao posljedice zanemarivanja samoga sebe (Brčić, 2017). Međutim, ovisnost i zanemarivanje fizičkih aktivnosti djeteta nisu jedini ozbiljni problemi koji mogu posljedično nastati (Laniado i Pietra, 2005). Može se dogoditi i da se dijete navikne na nasilje. Naime, neka djeca kroz videoigre čak mogu razviti i otpornost na elemente nasilja (Laniado i Pietra, 2005). Osim toga, videoigra može pružiti i sasvim pogrešna očekivanja djetetu izvan virtualnog svijeta, pa kada se dijete susretne s nekim uobičajenim životnim situacijama koje su u videoigri prikazane na drugačiji način, ono može očekivati jednaki ishod situacije kao i u igri, iako je to nestvarno i nepostojeće (Laniado i Pietra, 2005). Neki autori ističu da se simptomi ovog problema najčešće pojavljuju kao žudnja za igranjem, gubitak kontrole nad ovisničkom aktivnošću i sve više vremena provođenja u igranju, apstinencijski simptomi, preokupiranost ovisničkim ponašanjem, nemogućnost prestanka igranja videoigre i laganje s ciljem prekrivanja vezanosti za videoigre (Kanižaj i Ciboci, 2011). Kada je dijete dugoročno izloženo videoigri povećava se mogućnost za razvitak agresivnih stavova i ponašanja djece, iako videoigre ne utječu na jednak način na svu djecu. Ipak, ostao je za napomenuti i još jedan, a možda i najznačajniji faktor rizika, a to je loš roditeljski nadzor nad djecom kada su u pitanju videoigre. Na tržištu postoje brojne videoigre s edukativnim sadržajem, ali postoje i one koje su popraćene nasiljem i koje mogu negativno utjecati na dijete. Ako se obrati pažnja na ambalažu može se vidjeti da proizvođači videoigara na omotu označavaju simbolima prikladnost videoigre za djecu prema određenoj dobi. Upravo zato bi bilo preporučljivo da mlađa djeca ne odabiru samostalno videoigru bez nadzora roditelja. Prema svjetskim istraživanjima 59,7% djece uopće ne traži dozvolu roditelja za igranje videoigara, a kada je u pitanju provođenje nadzora roditelja nad djecom samo 36,5% roditelja samo ponekada provjerava koliko vremena njihova djeca provode igrajući videoigre, dok 24,1% roditelja uopće ne nadzire djecu kada su u pitanju videoigre (Verhovnik, 2014). Neki roditelji se čak aktivno pridružuju djeci u igranju videoigara, a prema istraživanjima njih čak 18,2% što prema nekim autorima to može imati vrlo pozitivan odgojni učinak na dijete (Verhovnik, 2014)

6.3. Internet

Pojava Interneta kao nove vrste medija obilježila je 20. stoljeće. Mogućnost jednostavnijeg, bržeg i lakšeg prijenosa podataka rasprostranila je međuljudsku komunikaciju na globalnoj razini. Internet je donio i brojne etičke probleme koji su izazvali brojna izučavanja čak na znanstvenoj razini, slijedom čega ne iznenađuje činjenica da se je postao predmetom istraživanja od strane velikog broja stručnjaka koji nastoje otkriti i ponuditi rješenja za otklanjanje onih negativnih učinaka koje internet kao medij ostavlja posebno kod mladih (Radat, 2014).

Djeca koriste internet pri učenju i pronalasku kvalitetnih informacija vezanih uz školske obveze, razmjenjuju informacije i mišljenja, čitaju elektroničke knjige te tim putem samostalno, kreativno i aktivno uče (Ciboci, 2018). Djeca i mladi putem interneta uče razlikovanje i sortiranje kvalitetnih i nekvalitetnih informacija i proširuju spoznaju o vjerodostojnosti određenih izvora. Tako na primjer svoju kreativnost mogu ostvarivati putem izrade blogova, web stranica i na druge razne načine. Može se reći da je internet u pogledu educiranja zbir brojnih obrazovnih materijala temeljem kojih djeca imaju mogućnost proširiti spoznaju o gradivu nastavnih jedinica. Internet može biti i koristan za obrađivanje školskog gradiva tako da se na zanimljiv i djeci privlačniji način omogućuje *online* vježbanje zadataka.

Iako naprijed navedene mogućnosti uistinu predstavljaju dobru stranu ovog medija, istraživanja obilježavaju porast broja zlostavljanja mladih putem interneta, naročito putem društvenih mreža kao što su Facebook, Instagram, Twitter (Matijević, 2014). To znači da je tehnološki napredak za sobom donio i negativne utjecaje narušavanja prava djece na internetu poput omalovažavanja, govora mržnje, uvreda, prijetnji i ucjena. Baš iz tog razloga fokus je nad praćenjem tokova tehnoloških trendova i nadzorom djece u korištenju ove globalne mreže s ciljem umanjenja rizika dječje izloženosti nasilju (Matijević, 2014). Neki autori ističu da je upotreba interneta zapravo ulaznica u cijeli društveni život, a može predstavljati problem medijski needuciranim osobama zbog medijski nepismene osobe u opasnosti su isključivanja iz života na svim razinama. Razvojem tehnologije djeca i mladi koriste medije različito od roditelja. Vidljivo je koliko videoigre utječu na djecu, a kada se tome pribroji činjenica da su one postale široko dostupne na internetu, problemi negativnog utjecaja virtualnog svijeta na život djeteta samo se šire. Mnogo ozbiljniji problemi ove globalne mreže su krađe intelektualnog vlasništva, govori mržnje, elektronično nasilje, netočne i neprovjerene informacije pa čak i dječja

pedofilija (Ciboci, 2018). U svakodnevnom životu djece i mladih nemogućnost pravljenja razlike između stvarnosti i virtualnog, navedene opasnosti i negativni utjecaji, posljedica su upravo rasprostranjenosti i sveprisutnosti internetske mreže (Labaš, 2011). Zato se nameće potreba da se Internet učini sigurnijim mjestom postavljanjem ograničenja na određene internetske sadržaje i jačanjem roditeljskog nadzora (Labaš, 2011).

Može se reći da je tijekom posljednjih nekoliko godina u Hrvatskoj porasla svijest o potrebi zaštite djece od negativnih utjecaja interneta.

„Vijeće Europe u ožujku 2013. godine pokrenulo je Kampanju „No Hate Speech Movement“, sa svrhom podizanja svijesti javnosti o rizicima i štetnosti govora mržnje za kulturu demokracije i poštivanje ljudskih prava na Internetu i animiranja mladih na promoviranje ljudskih prava na Internetu. Europska kampanja provodi se na 2 razine, odnosno kroz aktivnosti koje izravno organizira Vijeće Europe te aktivnosti na nacionalnim razinama. Ministarstvo socijalne politike i mladih prihvatilo je poziv Vijeća Europe za uključivanje u provedbu on-line kampanje „No Hate Speech Movement“, odnosno implementaciju kampanje na nacionalnoj razini te je u ožujku imenovalo nacionalnu koordinatoricu kampanje, a u svibnju 2013. godine formiralo Nacionalni odbor za provedbu kampanje NE govoru mržnje na Internetu. Članovi/ce Nacionalnog odbora su predstavnici državnih tijela, udruga koje djeluju u području zaštite ljudskih prava, HRT-a, Nacionalnog vijeća učenika i Studentskog zbora Sveučilišta u Zagrebu. Kampanja je oblikovana tijekom sastanaka i seminara za koordinatore provedbe nacionalnih kampanja te konzultacija Nacionalnog odbora, a javnosti je predstavljena u siječnju 2014. godine, u prostorijama Vlade Republike Hrvatske. Opći cilj Kampanje je proaktivnim djelovanjem na Internetu i u zajednici, informirati i senzibilizirati javnost, posebno djecu i mlade, o poštivanju ljudskih prava kao i o negativnim utjecajima govora mržnje. Ciljane skupine Kampanje u Republici Hrvatskoj su djeca i mladi pogođeni govorom mržnje, počinitelji govora mržnje, te šira javnost. Kampanjom se ukazuje na negativne posljedice govora mržnje na Internetu te posljedice diskriminatornog i neprihvatljivog izražavanja, koje može poticati na diskriminaciju te voditi širenju stereotipa i predrasuda u javnosti. Aktivnostima Kampanje također se potiče na poštivanje ljudskih prava i uvažavanje različitosti kojima je osnova nacionalno podrijetlo, rasna i etnička pripadnost, boja kože, ekonomski status/imovinsko stanje, spol, rodni identitet, spolna orijentacija i drugo.“ (Furlić, 2014, str. 8)

Uz međusobnu suradnju s državnim institucijama i podršku javnosti Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba 2019. godine provela je istraživački projekt pod nazivom „Društvena online iskustva i mentalno zdravlje mladih“ koji je odgovorio na neka do tada sporna

pitanja o tome koliko zapravo djeca i mladi ovise o internetu (Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, 2017). Prema rezultatima istraživačkog projekta:

„Gotovo svi adolescenti imaju pristup internetu od kuće (99.5%), 95.1% putem mobitela, a 77.9% u školi. Svaki treći adolescent društvene mreže koristi od 3 do 5 sati dnevno, a svaki peti adolescent više od 5 sati dnevno. Čim stigne notifikacija, gotovo svaki drugi adolescent odmah provjerava društvene mreže, svaki treći provjerava ih nekoliko puta dnevno, a svaki peti adolescent društvene mreže provjerava STALNO, bez obzira na to je li stigla notifikacija ili ne. Od svih društvenih mreža, najviše mladih koristi YouTube – 97.7%, zatim Instagram – 92.6%, WhatsApp – 88.7%, Snapchat – 63.2% te Facebook Messenger – 50.6%. Instagram je društvena mreža na kojoj polovina mladih provodi najviše vremena – oko 50% njih, zatim YouTube – 20%, WhatsApp -13.7%, Snapchat – 11.3%, Facebook messenger – 2.3%, a Facebook svega 0.6 % adolescenata.

Barem jednom:

- o 58.6% adolescenata primilo je poruke seksualno izazovnog sadržaja,
- o 52.4% adolescenata primilo je seksualno izazovne fotografije ili video,
- o 10.8% adolescenata primilo je seksualno izazovne fotografije ili video sebe,
- o 19.7% adolescenata primilo je seksualno izazovne fotografije ili video partnera,
- o 50.5% adolescenata dobilo je seksualno izazovne fotografije ili video poznanika.

Svaki četvrti adolescent je najčešće primio seksualno izazovan materijal putem Snapchata ili Instagrama.“ (Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba, 2017).

Posebno se ističe podatak navedenog istraživanja da čak je više od polovine mladih primilo poruke, fotografije i video koji su sadržavali eksplicitna ponašanja. Kada se uzme u obzir da gotovo sva djeca posjeduju Internet kod kuće, navedeni podaci ukazuju na ozbiljan problem današnjeg društva u kojemu mladi nisu dovoljno medijski zaštićeni.

Prema rezultatima istraživanja provedenog u 2021. godini na uzorku od 285 ispitanika ukazalo se da je influencerski utjecaj na modernu mladež više negativan zato što utječe na njihovo nezadovoljstvo, uzrokuje pretjeranu zabrinutosti u vezi dobrog izgleda i potiče na konzumerizam.

„Kada govorimo o društvenim mrežama, prvo postavljeno istraživačko pitanje glasilo je: „Kakav utjecaj imaju društvene mreže na suvremenu mladež?“. 224 ispitanika (78,6%) smatra kako društvene mreže imaju podjednako pozitivan i negativan utjecaj. Nadalje, ako se pretpostavi da je pozitivna strana društvenih mreža distribucija informativnog, obrazovnog i zabavnog medijskog sadržaja, računanjem srednje vrijednosti rezultata Likertove skale može se utvrditi kako prednjače zabavni medijski sadržaji sa ocjenom 3,88. Zatim slijede informativni medijski sadržaji (srednja vrijednost 3,58) te obrazovni medijski sadržaji koji su prema ispitanicima najmanje zastupljeni na

društvenim mrežama (srednja vrijednost 3,12). Uz pozitivne strane društvenih mreža, ispitanici su morali ocijeniti i njihove negativne strane. Ispitanici su ocijenili kako na društvenim mrežama ponajviše prepoznaju „nametanje poželjnih oblika ponašanja i izgleda“ (srednja vrijednost 4,24), zatim „poticanje konzumerizma“ (srednja vrijednost 4,12), „plasiranje društveno irelevantnih sadržaja“ (srednja vrijednost 4,03), „ugrozu osobnih podataka“ (srednja vrijednost 3,77), a najmanje prepoznaju „propagiranje nasilja i diskriminacije“ (srednja vrijednost 3,36). Sljedeće istraživačko pitanje u grupi pitanja za društvene mreže glasilo je: „Je li potrebno dobnog ograničenje za otvaranje profila na društvenim mrežama?“. Čak 262 ispitanika smatra kako je potrebno dobnog ograničenje, a dobnog granica kada bi mladi smjeli kreirati korisničke profile na društvenim mrežama je između navršениh 14 godina (78 ispitanika, 27,4%) i navršениh 16 godina (128 ispitanika, 44,9%). Nastavno, 198 ispitanika (69,5%) u potpunosti se slaže kada je riječ o boljim provjerama pri utvrđivanju starosti korisnika koje želi kreirati korisnički profil na društvenim mrežama, a prate ih 50 ispitanika (17,5%) koji se uglavnom 59 slažu. Srednja vrijednost prema Likertovoj skali slaganja po ovom pitanju je 4,47. Ispitanici smatraju kako društvene mreže iskrivljavaju vrijednosne sustave mladih (119 ispitanika, 41,8%) te da su mladi emocionalno nezreli i nespremni (101 ispitanika, 35,4%) za sadržaj koji se nalazi na društvenim mrežama. Krajnja potvrda za dobnog ograničenje mlađim korisnicima je ta što medijskom sadržaju društvenih mreža pristupa nedovoljno kritički; s time se 115 ispitanika (40,4%) u potpunosti slaže, a 91 ispitanik (31,9%) uglavnom se slaže. Srednja vrijednost prema Likertovoj skali slaganja po ovom pitanju je 4,08.“ (Gutowski, 2021, str. 58)

Sveobuhvatno sagledavajući navedene podatke postavlja se pitanje je li društvo dovoljno zabrinuto za tendenciju rasta vremena koje djeca provode uz internet. Američki psiholog Stephen Kandall smatra opravdanom takvu zabrinutost ako se poveća broj sati provedenih na društvenim mrežama s daljnjim rastom te ukoliko se pokaže da dijete zbog toga gubi prijatelje ili da slobodno vrijeme provodi depresivno i tužno, u kući i osamljeno (Laniado i Pietra, 2005). Isto tako ovi podaci ukazuju i na više razloga zbog kojih bi trebalo češće provoditi kontrolu nad djecom kada je u pitanju upotreba interneta što uključuje praćenje koje mreže i u kojoj mjeri dijete posjećuje, predstavlja li se svojim imenom, predstavlja li se imenom koje stvara drugačiji dojam o njegovoj starosti, te je li oprezno pri objavljivanju i preuzimanju internetskih sadržaja (Laniado i Pietra, 2005).

Navedena istraživanja samo dodatno dokazuju da je elektroničko nasilje među današnjom digitalnom generacijom djece rezultat nekontroliranog korištenja interneta. Elektroničko nasilje nije samo slanje neželjenih poruka ili fotografija. Ono može prerasti u puno teži oblik. Na

primjer, slučaj snimanja žrtve i objave na internetu ili slučaj mamljenja djece putem interneta za seksualne potrebe, ostvarivanje ljubavne veze putem interneta s lažnim profilom i slično. Činjenica je da zlostavljanje putem interneta traje 24 sata dnevno i 7 dana u tjednu što je samo odraz stvarne slike suvremenog pojednostavljenog pristupa internetu preko računala i pametnih telefona koje je omogućio brzi razvoj tehnologije. Na taj način zlostavljana djeca imaju neograničenu publiku koja je viđeni sadržaj u mogućnosti i komentirati te ponovno proživljavaju nasilje zbog traga pisane riječi ono što je nasilnik o njima napisao. Povećanje ovog tipa nasilja temelji se na činjenici da zbog izostanka vizualnog prikaza djeca nisu svjesna posljedica koje njihovo nepoželjno ponašanje ostavlja na drugu djecu (Ciboci i sur., 2014). Specifičnost je elektroničkog nasilja koje uistinu može doći u različitim oblicima to što se žrtva i počinitelj najčešće ne poznaju u stvarnom životu. Žrtve elektroničkog nasilja izbjegavaju odlazak na internet i karakterizira ih osjećaj ljutnje, frustracije, tuge, srama i straha zbog proživljenog (Ciboci i sur., 2014). Posljedično mogu nastati i dugoročni razvoj niskog samopouzdanja, korištenje opijata, upuštanje u vršnjački sukob, suicidalne namjere i posjedovanje oružja (Ciboci i sur., 2014).

Zaštita djece od neprimjerenih informacija na internetu potrebna je zbog dostupnosti informacija svima u najkraćem periodu. Naprijed navedena istraživanja pokazuju da neprimjerenost informacija ovisi i o dobi i da je stoga djecu potrebno zaštititi od neprimjerenih sadržaja, širenja mržnje, indoktrinirajućih poruka i drugih negativnih utjecaja interneta. Neki autori ističu kako u tome mogu pomoći filteri za zaštitu od neprimjerenih sadržaja:

1. *Zeleni kružić* – nalazi se na *homepageu* i označuje primjerenost web stranica dječjem uzrastu. Stranice koje ga sadržavaju ne smiju imati skrivene likove ili bilo kakve agresivne sadržaje koji prikazuju nasilje. Pruža i korisne informacije roditeljima koji omogućuju pristup internetu djeci (Laniado i Pietra, 2005).
2. *Cybersitter* – koristi se u ekstremnim slučajevima jer dijete ako ga otkrije gubi povjerenje u roditelje. Onesposobljuje i filtrira neprimjerene riječi i rečenice te odlazak na djeci neprimjerene web stranice. U slučaju neprimjerenog ponašanja djece na internetu roditelji su u mogućnosti provjere internetske aktivnosti jer ispisuje korištene URL adrese i pokušaje povezivanja s istima (Laniado i Pietra, 2005).
3. *Cyber-not* – radi se o listi od 7 000 sadržaja neprimjerenih dječjem uzrastu (psovke, vulgarne slike, droga, nasilje i sl.) podijeljenih u 12 kategorija koje su roditelji u mogućnosti blokirati. (Laniado i Pietra, 2005).

4. *Net nanny* – jamči blokadu web stranica koje su neprimjerene dječjem uzrastu i onemogućava ispisivanje određenih riječi, a u slučaju prekršaja dolazi do zatvaranja neprimjerenog sadržaja. (Laniado i Pietra, 2005).

Samo ako se na odgovarajući način iskoristi Internet uistinu može biti velika prekretnica za djecu, a posebno za onu djecu koja su zbog siromaštva, invaliditeta, geografske izoliranosti i drugih okolnosti. Internet svakako povezuje djecu sa svijetom, ali bez adekvatne kontrole pristupa digitalna tehnologija zasigurno može stvoriti globalni problem. Pri tome treba naglasiti da je digitalna tehnologija tijekom posljednjih godina očigledno napredovala, a moguće je da će se tendencija rasta i nastaviti, pa je potrebno aktivno djelovanje kako bi se držao korak s brzim promjenama, te da bi se ograničili mrežni rizici koji bi mogli dovesti do toga da djeca postanu podložnija svim naprijed spomenutim negativnim utjecajima interneta.

6.4. *Mobilni telefoni*

Globalni fenomen današnjeg svijeta predstavlja prilagodba korištenja mobilnih telefona u svakodnevnom životu. Mobilni telefoni predstavljaju glavni oblik elektroničke komunikacije kod mlade populacije iz razloga što su integralni dio svakodnevnog života koji kao simbol predstavlja predmet žudjenja i znak vremena (Božić i Relja, 2012). Ljudska komunikacija i interakcija u stalnom je procesu mijenjanja još od 19. stoljeća kada je izumljen telefon (Božić i Relja, 2012). Dodatno je promijenjena izumom mobilnog telefona u 21. stoljeću, što je vidljivo u širenju mobilne telefonije u komunikaciji uvažavajući činjenicu da je 90-ih godina u svijetu bilo prisutno čak 11 milijuna mobilnih telefona što je u stalnom porastu do danas (Božić i Relja, 2012).

Kada je riječ o tehnolojskom napretku mobilnih telefona postoje tri generacije čija je glavna razlika analogna i digitalna tehnologija u korištenju. Prva generacija osposobila je mogućnost spajanja komunikacije i pokretljivosti dok je druga generacija mobilnih telefona brža u radu i praktičnija za korištenje (Božić i Relja, 2012). Iz navedenog se zaključuje da je pad cijena mobilnih uređaja popularizirao ovaj medij čije veze u današnjem svijetu u mnogo toga nadmašuju mogućnosti telefonskih. Treća generacija mobilnih telefona sadržava bežični aplikacijski protokol (*WAP-Wireless Application Protocol*) koji omogućuje korištenje bežičnog interneta (Božić i Relja, 2012). WAP omogućuje filtraciju tekstualne informacije web stranica i njihovo pojavljivanje u tekstualnom obliku na mobilnim zaslonima (Božić i Relja, 2012).

Uvođenje WAP-a omogućilo je pristup internetu putem mobilnih telefona i obavljanje raznih radnji poput bankovnih transakcija i provjeru informacija na internetu (Božić i Relja, 2012).

Svakodnevnim opažanjem ponašanja mladih vrlo je lako za uočiti da praktički bez mobilnih uređaja ne izlaze iz doma. Mobilni telefoni uistinu stvaraju novu kulturu komunikacije. Tekstualne poruke preko mobilnih aplikacija kao što su Viber, Whatsapp i sl. postale su dio svakodnevnice. Gotova da je postalo nemoguće dogovoriti nekakav sastanak ili druženje bez mobitela. Posjedovanje mobilnog telefona kod mladih ulijeva osjećaj sigurnosti i vrlo jednostavne lokacije. Istraživanja su pokazala u kolikoj mjeri i na koji način mladi koriste ovaj moderni medij.

„Najčešća svrha zbog koje mladi koriste mobitel jest održavanje kontakata s obitelji i prijateljima, odnosno, motiv privrženosti /31/, ali i dostupnosti o kojem govori Ling. Tako je odgovorilo 35.1% studenata/ca i 27.8% srednjoškolaca. Sljedeća svrha koja se iskristalizirala je zabava, odnosno, mogućnosti kao što su chatanje s prijateljima, slušanje glazbe, fotografiranje, igranje igrica, sve ono što Venhwei i Wei /32/ nazivaju socijalnom korisnošću. Čak 17.55% srednjoškolaca ovo navodi kao glavnu svrhu korištenja mobitela, dok je isti odgovor dalo tek 1.99% studenata/ica. Konačno, 4.97% srednjoškolaca koristi mobitel u školske ili poslovne svrhe, a taj broj je skoro trostruko veći kod studenata/ica (12.58%). Drugi analizirani motivacijski element je razlog zbog kojeg mladi kupuju nove mobitele. Odnosno, zanimalo nas je na tragu potrošačkih trendova, kupuju li mladi nove mobitele kako bi bili u toku s vremenom i pratili trendove moderne tehnologije? Kupuju li, s druge strane, nove mobitele iz praktičnih razloga, primjerice u slučaju gubitka starog mobitela ili zato što im je on postao neupotrebljiv? Služi li mladima mobitel kao izraz vlastitog statusa i mogućnost prikazivanja društvenog statusa? Ili pak potaknuti reklamnim utjecajima i potrošačkim tokovima, mobitele kupuju kada njihovi mobilni operateri oglase nove akcije prodaje? Koji razlozi dominiraju, pokazuje sljedeći tablični prikaz. Najveći broj ispitanika, njih čak 64.6% kao glavni razlog kupovine novog mobitela navodi gubitak, kvar ili neupotrebljivost prijašnjeg uređaja. Dakle, najveći postotak mladih navodi praktične razloge prilikom nove kupovine i nisu im toliko važne najnaprednije funkcije iz razloga što ga uglavnom koriste za instrumentalne svrhe. Slijedi 21.9% ispitanika/ca kojima je glavni razlog kupovine novog mobilnog uređaja praćenje trendova moderne tehnologije. Autori upozoravaju kako je za održavanje sve bržeg ritma potrošnje, nužno što brže zastarijevanje stvari. Ispitanika/ca koji prate reklamne novosti i akcije koji im pruža njihov mobilni operater i koriste najbolju priliku i najpogodnije vrijeme kako bi nabavili novi mobilni uređaj je 11.6%. Najmanje je onih (2%) koji kao glavni razlog navode iskazivanje društvenog statusa. Njima mobitel služi za pokazivanje kupovne moći, dokazivanje i kako bi se „pravili važni“ (Relja i Božić, 2012, str. 143).

Suvremeni mobilni uređaji imaju niz funkcija pa zasigurno dijete s pomoću mobitela razvija vještine korištenja suvremenom tehnologijom. Međutim, kako i drugi u historijatu nabrojani mediji, mobitel dijete može izložiti i rizicima, a posebno onda kada ga dijete ne zna koristiti na siguran način. Pored svih onih razloga najčešće vezanih za pojam nasilje koji su ukazani u poglavlju o utjecaju interneta i računala na dijete, ne treba zaboraviti i potencijalnu mogućnost štete po zdravlje zbog zračenja. Naprijed navedeni rezultati pokazuju kako veliki broj djece zbog prekomjernog korištenja elektroničkih uređaja zapravo spada u rizičnu skupinu za razvoj negativnih posljedica. Osim toga istraživanja ukazuju i kako su dobiveni podaci o načinu i vremenu korištenja mobilnih uređaja od strane djece van preporuka koje je 2016. godine izdala Američka akademija pedijatarata kada je isključila mogućnost da djeca do 2 godine uopće budu izložena malim ekranima. (Roje Đapić i sur., 2020) Prema tim smjernicama djeca bi do polaska u školu mogla provoditi maksimalno jedan sat dnevno i to uz nadzor roditelja (Roje Đapić i sur., 2020). Osim toga, navedena istraživanja ukazuju na veliku važnost edukacije svih osoba koje skrbe od djece. Djecu i roditelje je potrebno educirati o tome koje su prednosti i mogućnosti korištenja mobitela i na koji način se mogu zaštititi od štetnih utjecaja. Osim toga, potrebno je naučiti djecu i roditelje da prepoznaju jesu li žrtva elektroničkog načina nasilja kako bi se ubuduće na vrijeme izbjegle posljedice. To prvenstveno iz razloga jer provedena istraživanja pokazala da djeca prepoznaju negativne sadržaje koji im pristižu, ali ipak ne prepoznaju sebe kao žrtvu elektroničkog nasilje koje ne mora nužno biti direktno i neposredno.

7. PRAVNA ZAŠTITA DJECE U MEDIJIMA

7.1. Međunarodni dokumenti

Kada su u pitanju djeca i međunarodna zaštita može se reći da prvo mjesto zauzima Opća deklaracija o ljudskim pravima UN-a iz 1948. godine. Sukladno članku 12. Deklaracije „nitko ne smije biti podvrgnut samovoljnom miješanju u njegov privatni život, obitelj, dom ili dopisivanje, niti napadima na njegovu čast i ugled. Svatko ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada“ (Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, NN 12/09 (NN 12/2009)). Godine 1924. također je uveden jedan poseban okvir zaštite prava djece Ženevskom deklaracijom o pravima djeteta. Na temelju ovih dokumenta nastala je potreba posebne zaštite djece i u budućnosti, a njihove odredbe vrijede i za zaštitu djece u medijima. Poslužile su kao osnova da se 1959. godine donese jedan od najznačajnijih međunarodnih dokumenata o pravima djece – Deklaracije o pravima djeteta.

Nakon donošenja navedenih dokumenata trebalo je čak 30 godina da međunarodna tijela prošire temelje zaštite djece. Tako je 1989. godine Generalna skupština UN-a usvojila i Konvenciju o pravima djeteta. Ona je zahtijevala direktnu primjenu zemljama koje su je ratificirale sa širokim prihvaćanjem dobrobiti djece. Dala je i definiciju djeteta u članku 1. tako da je dijete „ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ako se, na temelju zakona koji se odnosi na dijete, punoljetstvo ne stječe ranije.“ (Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Službeni list SFRJ 15/90 (Službeni list SFRJ 15/1990)). Prema članku 16. „nijedno dijete ne smije biti izloženo samovoljnom ili nezakonitom miješanju u njegov privatni i obiteljski život, dom ili osobno dopisivanje, niti nezakonitim napadima na njegov čast i ugled. Dijete ima pravo na zaštitu zakona od takva miješanja ili napada.“ (Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Službeni list SFRJ 15/90 (Službeni list SFRJ 15/1990)).

Iako su ovo samo neki od najvažnijih dokumenata koji se bave zaštitom djece, ipak daju predodžbu o tome koliko su raširena nastojanja da se stvore bolji uvjeti za život djeci. Čitajući tekstove ovih dokumenata može se s pravom reći da su usmjereni na stvaranje svijesti o tome kako dijete ima pravo na zaštitu od svakog djelovanja koje se može označiti kao nasilje, okrutnost, iskorištavanje. Jamče pravo djetetu na ljubav, razumijevanje, besplatni odgoj, te druga

prava. Upravo zato je vrijednost ovih dokumenata značajna i po pitanju kada se radi o zaštiti djece u medijima.

7.2. Nacionalno pravo

U Hrvatskoj najviši pravni akti nadzakonske snage Ustav Republike Hrvatske u glavi III. jamči zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. U članku 35. svakome „jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.“ (Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90 (NN 05/14)).

Također vrlo važan Zakon o medijima uređuje slobode medija i prava novinara, ali jednako tako propisuje i određena ograničenja u okviru medija. Prema članku 16. navedenog zakona „Mediji su dužni poštovati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast građana, a osobito djece, mladeži i obitelji bez obzira na spol i spolno opredjeljenje. Zabranjuje se objavljivanje informacija kojima se otkriva identitet djeteta, ukoliko se time ugrožava dobrobit djeteta.“ (Zakon o medijima, NN 59/04 (NN 81/13)).

Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji također u svojim odredbama ističe važnost poštivanja privatnosti pa tako u članku 6. propisuje: „U ostvarivanju programa, HRT je dužan:

- promicati nacionalne interese, pridonositi poštivanju i promicanju temeljnih ljudskih prava i sloboda, domoljublju, toleranciji, razumijevanju i poštivanju različitosti, demokratskih vrednota i institucija, civilnog društva, te unapređenju kulture javnoga dijaloga,
- poštivati privatnost, dostojanstvo, ugled i čast čovjeka i temeljna prava i slobode drugih, a osobito djece i mladih, kao i starijih i nemoćnih osoba.“ (Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji, NN 137/10 (NN 94/18)).

Zakon o elektroničkim medijima u članku 12. propisuje: „Nisu dopuštene audio i/ili audiovizualne medijske usluge koje ugrožavaju ustavni poredak i nacionalnu sigurnost. U audio i/ili audiovizualnim medijskim uslugama nije dopušteno poticati, pogodovati poticanju i širiti mržnju ili diskriminaciju na osnovi rase ili etničke pripadnosti ili boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnog ili socijalnog podrijetla, imovnog stanja, članstva u sindikatu, obrazovanja, društvenog položaja, bračnog ili obiteljskog statusa, dobi, zdravstvenog stanja, invaliditeta, genetskog naslijeđa, rodnog identiteta, izražavanja ili spolne orijentacije, te antisemitizam i ksenofobiju, ideje fašističkih, nacionalističkih, komunističkih i drugih

totalitarnih režima. Nije dopušteno objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18 godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, a niti iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života.“ (Zakon o elektroničkim medijima, NN 159/09 (NN 136/13)). U Republici Hrvatskoj osnovana je i Agencija za elektroničke medije kao neovisno tijelo kojemu je za cilj regulacija i promicanje javnog interesa i pluralizma medija te stvaranje uvjeta koji će osigurati ravnopravnu zaštitu od zlouporabe medija a ujedno i mogućnost za njihov razvoj i slobodu (Agencija za elektroničke medije, n.d.).

Kaznenim zakonom Republike Hrvatske iz 2011, godine proširio je kazneno pravnu zaštitu djece u svakom pogledu. Zakonom je zapravo dodatno zaoštrena pravna zaštita dječje privatnosti u medijima čime je ukazano na važnosti potrebe da se djeca zaštite od nasilja. Tako prema članku 146. čini kazneno djelo nedozvoljene uporabe osobnih podataka onaj „tko protivno uvjetima određenima u zakonu prikuplja, obrađuje ili koristi osobne podatke fizičkih osoba“ (Kazneni zakon, NN 125/11 (126/19)), a kvalificirani teži oblik tog kaznenog djela čini tko na taj način postupajući „prema djetetu ili tko protivno uvjetima određenima u zakonu prikuplja, obrađuje ili koristi osobne podatke fizičkih osoba koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja, sindikalno članstvo, zdravlje ili spolni život te osobne podatke fizičkih osoba o kaznenom ili prekršajnom postupku.“ (Kazneni zakon, NN 125/11 (126/19)). Posebnu zaštitu Kazneni zakon posvetio je u glavi XVII. Katalogom kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. U svijetlu teme ovoga rada posebno treba ukazati da Kazneni zakon jasno propisuje što se smatra dječjom pornografijom te se kažnjava svaka vrsta iskorištavanja djece za pornografiju. Prema članku 163. stavku 6. Kaznenog zakona „Dječja pornografija je materijal koji vizualno ili na drugi način prikazuje pravo dijete ili realno prikazano nepostojeće dijete ili osobu koja izgleda kao dijete u pravom ili simuliranom spolno eksplicitnom ponašanju ili koji prikazuje spolne organe pravog djeteta ili realno prikazanog nepostojećeg djeteta ili osobe koja izgleda kao dijete u spolne svrhe. Materijali koji prikazuju spolne organe pravog djeteta ili realno prikazanog nepostojećeg djeteta ili osobe koja izgleda kao dijete, a koji imaju umjetnički, medicinski ili znanstveni značaj ne smatraju se pornografijom u smislu ovoga članka.“ (Kazneni zakon, NN 125/11 (126/19)).

8. ISPITIVANJE UTJECAJA MEDIJA NA DIJETE

8.1. *Uvodno o ispitivanju*

U današnje vrijeme život je postao užurban. Razvoj modernih tehnologija oblikovao je društvo u svjetlu modernizacije u kojoj dijete uz medije odrasta od rođenja. Uz njih dijete uči komunicirati, stječe iskustva, oblikuje svoje stavove i mišljenja. Međutim, modernizacija, suvremene tehnologije, užurbani život i nedostatak vremena mogu utjecati na zanemarivanje djece kada je u pitanju kontrola nad utjecajem medija i medijskog sadržaja. Iz tog razloga u ovom ispitivanju nastojalo se jasnije sagledati koliko roditelji provode kontrolu nad djecom i kakva im je percepcija o utjecaju medija na djecu.

Manjkavošću ispitivanja pokazao se nedovoljan broj podataka kako bi se u širem kontekstu sagledali ciljevi ispitivanja. Međutim, iako uzorak ispitanika nije dovoljno reprezentativan, ipak je kao rezultat dobiven jedan manji dio podataka o pogledu roditelja na utjecaj medija na dijete koji su se potom analizirali.

8.2. *Cilj ispitivanja*

Glavni su ciljevi ovoga rada utvrditi koliki utjecaj mediji i medijski sadržaji imaju na dijete, a iz čega je proizašla i potreba za sljedećim hipotezama:

1. Roditelji opažaju da mediji loše utječu na djecu ako se ne kontrolira konzumacija medija i medijskog sadržaja
2. Roditelji brinu o sigurnosti i zdravlju djece kontroliranjem konzumiranja medija i medijskog sadržaja od strane njihove djece i kritičkim razgovaranjem o medijskim sadržajima.

8.3. *Metoda ispitivanja*

Ispitivanje je provedeno putem interneta korištenjem društvenih mreža. Sačinjen je anketni upitnik od 12 pitanja putem *Google Forms* softvera za administraciju anketa, a koji se nalazi u Prilogu 1. ovoga rada.

Anketni upitnik bio je namijenjen isključivo roditeljima djece koji su odgovarali na pitanja, a ispitanici su prikupljeni putem društvenih mreža uz privolu da sudjeluju u ispitivanju, te su upoznati da će se njihovi odgovori i podaci koristiti isključivo u svrhu ispitivanja. U anketnom upitniku sudjelovalo je 72 ispitanika, pri čemu su ispitanici upoznati da je anketni upitnik anoniman. Od ispitanika se zahtijevalo da što iskrenije daju svoje odgovore. Pitanja i odgovori bili su koncipirani tako da su ispitanici mogli odabrati jedan od ponuđenih odgovora, a jedno pitanje davalo je mogućnost da ispitanici odaberu više odgovora koje su smatrali prikladnim.

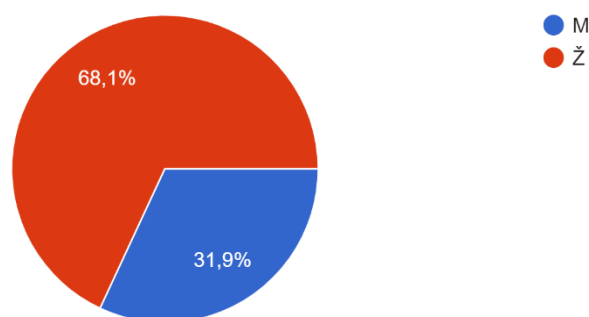
8.4. Rezultati ispitivanja

Od ukupno 72 ispitanika koja su sudjelovala u anketnom upitniku 68,1% su žene, a 31,9% muškarci, što ukazuje na to da je nešto malo veći postotak ženskih osoba sudjelovalo u ovom ispitivanju, a kako je to prikazano na Slici 1.

Slika 1.

Spol ispitanika

Spol
72 odgovora

Napomena. (Autorski rad)

U ispitivanju je sudjelovalo 38,9% ispitanika u dobi od 40 do 44 godine. 16,7% ispitanika bilo je dobi od 30 do 34 godine, 18,1% ispitanika od 25 do 29 godina i 35 do 39 godina, a najmanji broj ispitanika od 8,3% bio je u dobi od 45 do 49 godina. Prema tome, proizlazi da su u anketnom upitniku prevladali ispitanici u dobi od 40 do 44 godine koji su roditelji djece ispod 18

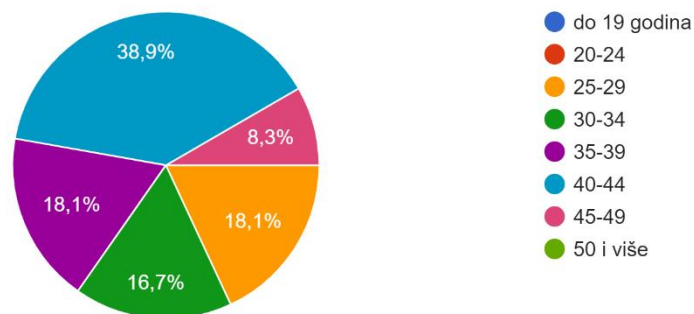
godina jer je upitnik bio usmjeren isključivo na roditelje i djecu ispod 18 godina. Ovi rezultati prikazani su na Slici 2.

Slika 2.

Dob ispitanika

Dob

72 odgovora

Napomena. (Autorski rad)

Kao što je prikazano na Slici 3. i 4. iduća pitanja odnosila su se na to imaju li ispitanici djece i koja je njihova dob. Pitanja su bila koncipirana tako da su se odnosila isključivo na djecu ispod 18 godina. Rezultati su pokazali da su gotovo svi ispitanici roditelji djece ili djeteta mlađeg od 18 godina.

Pokazalo se da je samo jedan ispitanik odgovorio kako nema djece starosti do 18 godina. Iako su rezultati ispitivanja prema kasnijim odgovorima roditelja koji nema djece starosti do 18 godina pokazali da su daljnji odgovori na anketnom listu bili upisani kao da je roditelj djeteta do 18 godina, pod pretpostavkom da se radi o omašci prilikom ispunjavanja upitnika, i ti su odgovori također uzeti kao mjerodavni.

Odgovori na pitanje o dobi djece bili su različiti. Naime, pokazalo se da najveći broj ispitanika ima djecu starosti između 6 i 9 godina te 14 i 17 godina. Rezultati su prikazani na Slikama 3. i 4.

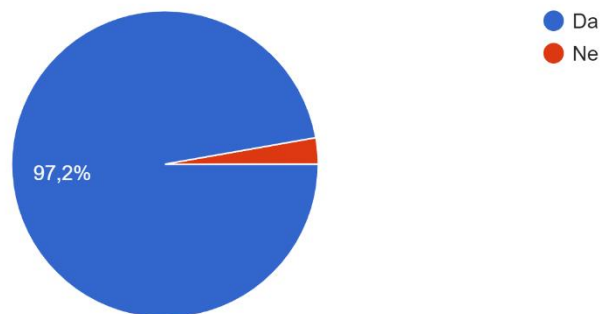
Može se uočiti da navedene dobne granice idu u prilog ispitivanja budući da prema ranijim u radu već iznesenim istraživanjima djeca tek od svoje 6. godine počinju aktivno sudjelovati u komunikaciji, raspravama, odnosno služiti se pojedinim medijima.

Slika 3.

Odgovori ispitanika na pitanje imaju li djece ispod 18 godina

Imate li djece (do 18 godina starosti)?

72 odgovora

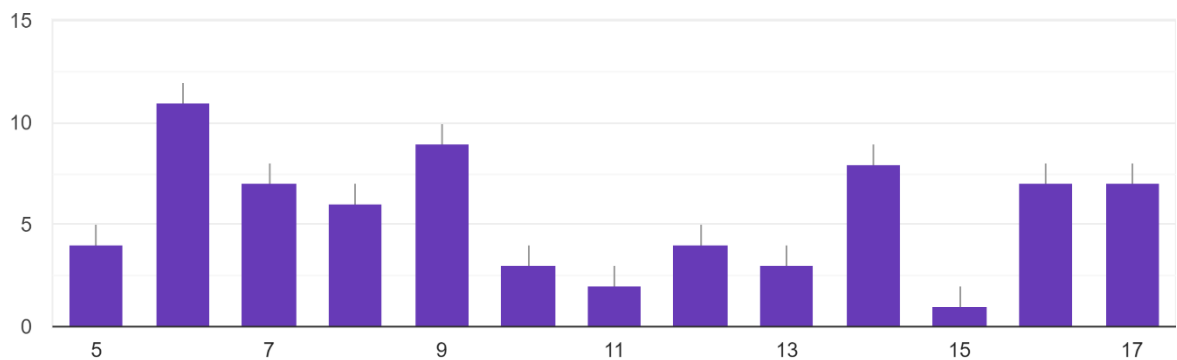
Napomena. (Autorski rad)

Slika 4.

Dob djece ispitanika

Koja je dob Vašeg djeteta/djece?

72 odgovora

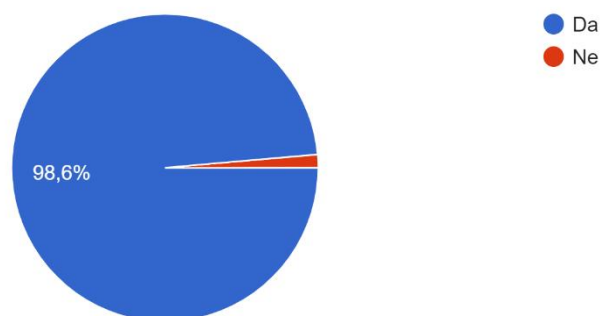
Napomena. (Autorski rad)

U idućem pitanju ispitanici su trebali odgovoriti koriste li njihova djeca svakodnevno medije. Pri tome je 98,6% ispitanika potvrdilo da njihova djeca svakodnevno koriste medije što ide u prilog ranije u radu istaknutoj činjenici da mediji zauzimaju važnu ulogu u životima djece i utječu na stvaranje njihove ličnosti. Jednako tako ovaj podatak potvrđuje da su mediji dio djetetove svakodnevnice već od rane dobi njegova života. Ne samo što su njima okružena, već ih djeca i svakodnevno koriste. Dobiveni rezultati vidljivi su na Slici 5. Od ispitanika koji su potvrdili da im djeca svakodnevno koriste medije u idućem pitanju tražilo se da specificiraju koje medije djeca najčešće koriste. Ponuđeni su televizija, Internet, mobilni uređaj i računalo. Sa Slike broj 6. vidljivo je da djeca podjednako koriste sve navedene medije.

Slika 5.

Odgovori ispitanika na pitanje koriste li njihova djeca svakodnevno medije

Koristi li Vaše dijete/djeca svakodnevno medije?
72 odgovora

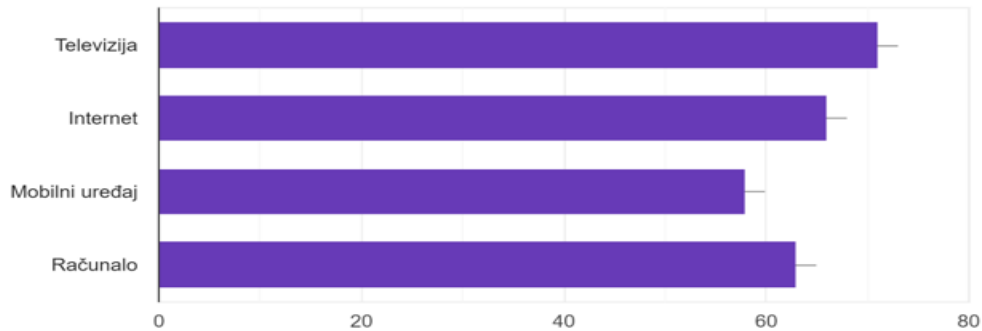

Napomena. (Autorski rad)

Slika 6.

Odgovori ispitanika na pitanje koliko djeca dnevno koriste medije

Ako ste odgovorili DA koje od sljedećih medija dijete/djeca dnevno najčešće koriste?
72 odgovora

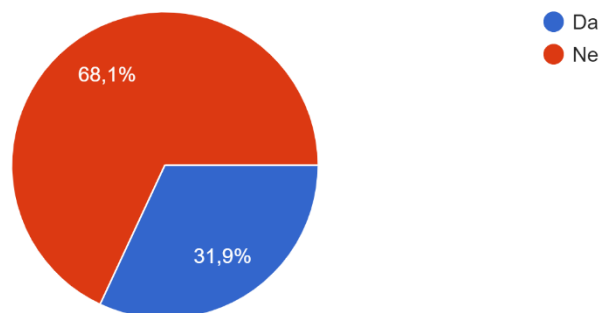
Napomena. (Autorski rad)

U idućem pitanju ispitanici su se trebali očitovati o tome da li je njihovoj djeci ograničeno vrijeme korištenja medija. Prema odgovorima prikazanim na Slici 7. 68,1% ispitanika odgovorilo je da njihova djeca nemaju ograničeno vrijeme korištenja medija, dok je njih 31,9% na ovo pitanje potvrdno odgovorilo.

Slika 7.

Odgovori ispitanika na pitanje je li djeci ograničeno vrijeme korištenja medija

Ima li Vaše dijete/djeca ograničeno vrijeme koje mogu provesti u korištenju medija?
72 odgovora

Napomena. (Autorski rad)

Iznenadjujući je podatak o tome da je 52,8 % ispitanika odgovorilo da njihova djeca provode čak 4 do 6 sati dnevno koristeći se medijima, što dodatno potvrđuje činjenicu da su

mediji postali neodvojiv dio svakodnevnice djece. 45,8% ispitanika to vrijeme je svelo na 1 do 3 sata dnevno, a 1,4% ispitanika to vrijeme označilo je kao manje od sat dnevno. Rezultati su prikazani na slici 8.

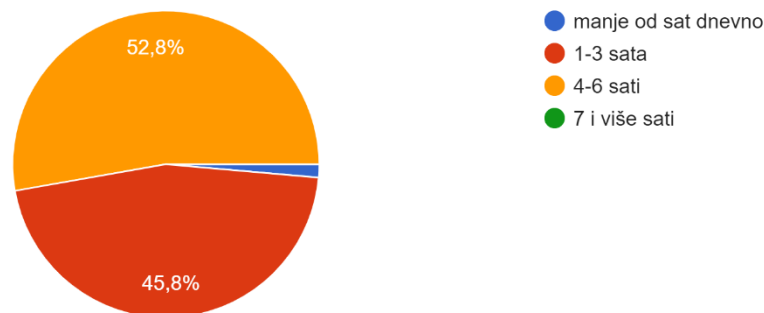
Nakon navedenoga uslijedilo je i pitanje koliko djeca ispitanika provode vremena bez korištenja tehnologija i medija u aktivnostima s drugom djecom. Rezultati sa slike 9. pokazuju da je 86,1% ispitanika to vrijeme svrstalo između 1 do 3 sata, a 12,5% od 4 do 6 sati. Kada se navedeni podaci usporede s podacima o tome koliko djeca provode dnevno vremena koristeći se medijima i medijskim sadržajima proizlazi da djeca više koriste svoje vrijeme na medije. Ovo potvrđuje i ranija istraživanja kao na primjer ranije u radu spomenuto istraživanje iz 2013. prema kojemu je 79,6% roditelja potvrdilo da djeca u prosjeku dnevno provode 60 minuta do 120 minuta gledajući medijski sadržaj, te da se 90,2% djece svakodnevno koristi medijima (Ciboci i sur., 2014).

Slika 8.

Odgovori ispitanika na pitanje koliko djeca dnevno koriste medije

Koliko sati dnevno Vaše dijete/djeca provode u korištenju tehnologija i medija?

72 odgovora

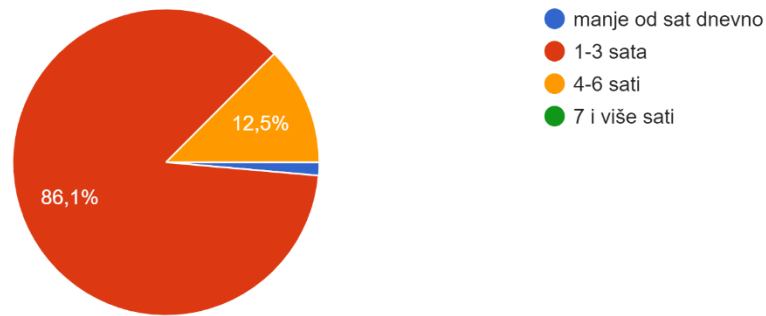
Napomena. (Autorski rad)

Slika 9.

Odgovori ispitanika na pitanje koliko djeca provode vremena bez korištenja tehnologija i medija

Koliko sati dnevno Vaše dijete/djeca provode u zajedničkim aktivnostima s djecom bez korištenja tehnologija i medija?

72 odgovora

Napomena. (Autorski rad)

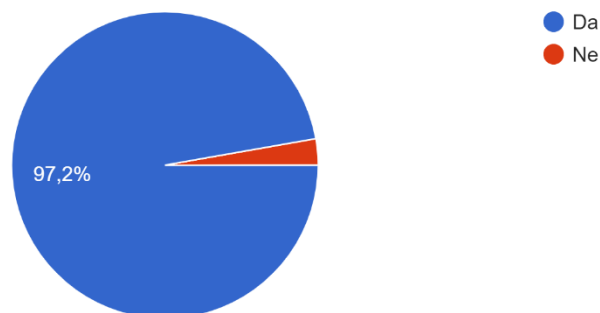
Rezultati ispitivanja sa Slike 10. pokazuju da 97,2% roditelja razgovara sa svojom djecom o gledanim medijskim sadržajima što potvrđuje ranije u radu iznesene tvrdnje da je medijska pismenost jedan od najvažnijih čimbenika za razumijevanje medija i medijskih sadržaja. Iako ispitivanje nije provedeno u smjeru kvalitete sadržaja razgovora roditelja s djecom, potreba je da se sadržaj razgovora što više odnosi na detaljno i kritičko vrednovanje medijskog sadržaja i ukazivanje djetetu na sve njegove prednosti i rizike.

Slika 10.

Odgovori ispitanika na pitanje koliko kritički razgovaraju s djecom o medijima

Razgovarate li kritički s Vašim djetetom/djecom o sadržajima koji se prikazuju u medijima kojima se koriste?

72 odgovora

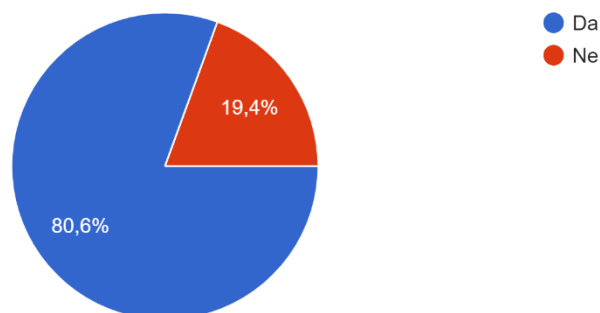
Napomena. (Autorski rad)

Slika 11.

Odgovori ispitanika na pitanje kontroliraju li sadržaje koje djeca pregledavaju u medijima

Kontrolirate li sadržaje koje Vaše dijete/djeca pregledavaju kada se koriste medijima (televizija, internet, računalo, mobilni uređaj)?

72 odgovora

Napomena. (Autorski rad)

80,6% ispitanika odgovorilo je da kontroliraju sadržaje koje njihova djeca pregledavaju u medijima, dok je 19,4% ispitanika odgovorilo kako ne kontrolira predmetne sadržaje. Posljednji postotak se učinio nešto većim od očekivanoga s obzirom na prethodne rezultate ispitivanja

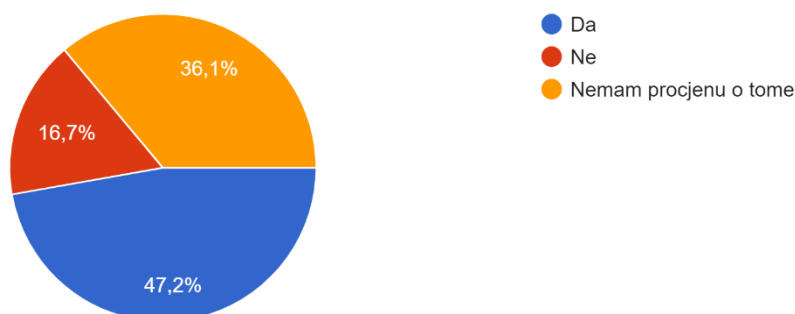
prema kojima roditelji vode brigu da sa svojom djecom razgovaraju o utjecajima medija. Pretpostavlja se da je razlog ovakvom postotku činjenica da roditelji smatraju kako svojim razgovorima dovoljno uče djecu na koji način se zaštititi od rizika medijskih sadržaja. Rezultati su prikazani na Slici 11.

Slika 12.

Odgovori ispitanika na pitanje smatraju li da su elektronički mediji štetni za njihovu djecu

Smatrate li da su elektronički mediji štetni za Vaše dijete/djecu?

72 odgovora

Napomena. (Autorski rad)

Na posljednjoj Slici 12. prikazan je postotak odgovora roditelja na pitanje smatraju li da su elektronički mediji štetni za njihovu djecu. Najveći broj ispitanika od 47,2% odgovorio je kako smatra da su elektronički mediji štetni za njihovu djecu što dovođenjem u međusobnu vezu sa svim naprijed dobivenim rezultatima ispitivanja potvrđuje kako roditelji ipak opažaju da mediji loše utječu na djecu ako se ne kontrolira konzumacija medija i medijskog sadržaja ali i da istovremeno brinu o sigurnosti i zdravlju djece kontroliranjem konzumiranja medija i medijskog sadržaja od strane njihove djece i kritičkim razgovaranjem o medijskim sadržajima. Na ovo pitanje 36,1% ispitanika odgovorilo je kako nema procjenu o tome dok je neznatniji broj od 16,7% naveo kako smatra da elektronički mediji ne utječu loše na njihovu djecu.

9. ZAKLJUČAK

Djeca su po svojoj naravi veliki istraživači. Od rođenja počinju aktivno istraživački upoznavati svijet oko sebe. Pokazalo se da su mediji važan dio djetetova života i da se djeca od najranije dobi privikavaju na medijske sadržaje i korištenje medija. Mediji djeluju na oblikovanje svijesti i socijalne stvarnosti. Pokazalo se da mogu djelovati kao važan instrument u edukaciji djece, ali jednako tako neodgovorno korištenje medija može imati velike i trajne negativne posljedice na dijete. Važan je naglasak na ulozi medijskog odgoja kako bi se umanjili utjecaji nasilnih medijskih sadržaja na neprimjereno ponašanje i općenito slučajevi da dijete odrasta u stresnom i disfunkcionalnom okruženju. U svemu tome potrebno je da roditelji, odgojitelji i sve osobe koje su u djetetovom okruženju i osobe koje sudjeluju u njegovu odgoju uspostavljaju komunikaciju s djetetom kako bi se na odgovarajući način omogućilo djeci da rastu i razvijaju se na siguran način u ovom modernom svijetu.

Rezultati ispitivanja su potvrdili da su mediji svakodnevica djece i općenito čovjeka. Jednako tako potvrđuju da roditelji uistinu komuniciraju sa svojom djecom o medijskim sadržajima ukazujući im kritički na sve prednosti i rizike njihova utjecaja. Iako roditelji ne ograničavaju pretjerano djeci vrijeme koje mogu provesti koristeći se medijima i medijskim sadržajima, iz rezultata ispitivanja proizlazi da aktivno razgovaraju s djecom i potiču ih na komunikaciju i kritičko razmatranje medijskih sadržaja. Više od polovice ispitanika smatra da su elektronički mediji štetni za njihovu djecu. Navedeno ukazuje da roditelji redovito opažaju na koji to način njihova djeca koriste medije ali jednako tako i utječu na djecu i razgovorom kontroliraju njihovu konzumaciju medija i medijskog sadržaja.

Slijedom navedenoga, proizlazi da je medijska pismenost djece i roditelja vrlo važan čimbenik kada je u pitanju stvaranje svijesti o utjecaju medija na čovjeka. Upravo zbog tog razloga važno je da se potreba za medijskom pismenosti i dalje potiče kao važan faktor u razvoju djeteta. S jedne strane potrebno je da se djeca zaštite od negativnih utjecaja koje mogu imati medijski sadržaji, dok je s druge strane potrebno omogućiti djeci da medije koriste radi razvoja kritičnosti u smjeru razvijanja sumnje i analize viđenog sadržaja što dovodi do sposobnosti rasuđivanja medijskog sadržaja u pogledu dobrog od lošeg. Upravo zato jer su mediji dio njihova svakodnevnog života i utječu na njihovo ponašanje, djecu je potrebno naučiti kako se nositi sa svim izazovima suvremenih medija, a ne ih ograničavati od njihova korištenja.

LITERATURA

Agencija za elektroničke medije (n.d.). *Agencija*.

<https://www.aem.hr/agencija/>

Blažević, N. (2012). Djeca i mediji – odgoj na »televizijski« način. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 3 (10), 479-493.

Bilić, V., Ljubin Golub, T. (2011). Patološko igranje videoigara: uloga spola, sampoštovanja i edukacijske sredine. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 47 (2), 1-13.

Brčić, I. (2018). Utjecaj medija na gledatelja od najranije do odrasle dobi. *In Medias Res: časopis filozofije medija*, 13 (7), 2019-2027.

Buljan Flander, G. (2017). *SCREEN TIME: Prvo nacionalno istraživanje Poliklinike o izloženosti predškolske djece svim ekranima*.

<https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno/rijec-ravnateljice/screen-time-prvo-nacionalno-istrazivanje-poliklinike-o-izlozenosti-predskolske-djece-svim-ekranima-2/>

Ciboci, L., Kanižaj, I. i Labaš, D. (2014). Media Education From the Perspective of Parents of Preschool Children: Challenges and Trends in Free Time Media Use. *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 20 (1), 53-69.

Ciboci, L. (2015). Od medijskog opismenjavanja do odgovornog roditeljstva. U Marković, N. (Ur.), *Komunikacija odgaja - odgoj komunicira. Emocionalna i medijska pismenost* (46-54). Pragma

Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. i Osmančević, L. (2018). *Obitelj i izazovi novih medija, Priručnik s radnim listićima za roditelje, nastavnike i stručne suradnike*. Treće dopunjeno izdanje. Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu.

Đuran, A., Koprivnjak, D. i Maček, N. (2019). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. *Communication Management Review*, 01 (04), 270-283.

- Furlić, I. (2014). Nacionalna kampanja „Ne govoru mržnje na internetu“. U Majdak, M., Vejmelka, L., Radat, K. i Vuga, A. (Ur.). *ZBORNIK RADOVA KONFERENCIJE - Nasilje na Internetu među i nad djecom i mladima* (str. 39-50.). Društvo za socijalnu podršku
- Gauntlett, D. (1995). *Moving Experiences: Understanding Television's Influences and Effects*. John Libbey.
- Gutowski, M. (2021). Utjecaj društvenih mreža na mlade [Diplomski rad]. Sveučilište Sjever
- Gvozdanović, A., Ilišin, V., Adamović, M., Potočnik, D., Baketa, N. i Kovačić M. (2019). *Istraživanje mladih u Hrvatskoj 2018./2019*. Friedrich-Ebert-Stiftung
- Matijević, A. (2014). Nasilje nad i među mladima na internetu. U Majdak, M., Vejmelka, L., Radat, K. i Vuga, A. (Ur.). *ZBORNIK RADOVA KONFERENCIJE - Nasilje na Internetu među i nad djecom i mladima* (str. 39-50.). Društvo za socijalnu podršku
- Moser, H. (2006). *Standards für Medienbildung, in: Computer + Unterricht 1*, Leske und Budrich
- Ilišin, V. (2003). Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima. *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 2 (9), 9-34.
- Ilišin, V., Marinović Bobinac, A. i Radin, F. (2001). *Djeca i mediji. Uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Kanižaj, I. i Ciboci, L. (2011). Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove - utjecaj učinci i posljedice nasilja u medijima na djecu i mlade. Ciboci, L., Kanižaj, I. i Labaš, D. (Ur.). *Djeca medija - od marginalizacije do senzacije* (11-34). Matica hrvatska: Odjel za filozofiju
- Kazneni zakon, Narodne novine, 125/11 (2019)

- Košir, M., Zgrabljic, N., Ranfl, R. (1999). *Život s medijima. Priručnik o medijskom odgoju za roditelje, nastavnike i učitelje*. Doron
- Labaš, D. (2011). Djeca u svijetu interneta: zatočenici virtualnoga svijeta. Pedagoški modeli i otvorena pitanja. U Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D. (Ur.). *Djeca medija. Od marginalizacije do senzacije* (str. 35-64.). Matica hrvatska
- Labaš, D. (2015). Komunikacija odgaja — odgoj komunicira. Prijedlozi i smjernice za roditeljski medijski odgoj. U Marković, N. (Ur.), *Komunikacija odgaja - odgoj komunicira. Emocionalna i medijska pismenost* (61-68). Pragma
- Laniado, N., Pietra, G. (2005). *Naše dijete, videoigre, internet i televizija*. Studio TIM
- Malović, S. (2007). *Mediji i društvo*. Sveučilišna knjižara
- Mandarić, V. (2012). Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovska smotra*, 1 (82), 131-148
- Martinić, T. (1994). *Postmoderna, svakidašnjica, komunikacija*. Naklada Benja.
- Miliša, Z. (2006). *Manipuliranje potrebama mladih*. Mako M. usluge
- Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, Narodne novine, 12/09 (2009)
- Osmančević, L. (2015). Pozitivni i negativni medijski sadržaji. U Marković, N. (Ur.), *Komunikacija odgaja - odgoj komunicira. Emocionalna i medijska pismenost* (55-61). Pragma
- Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba (2017). Rezultati nacionalnog istraživačkog projekta “Društvena online iskustva i mentalno zdravlje mladih“
<https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/rezultati-nacionalnog-istrazivackog-projekta-drustvena-online-iskustva-i-mentalno-zdravlje-mladih/>

- Radat, K. (2014). Predgovor. U Majdak, M., Vejmelka, L., Radat, K. i Vuga, A. (Ur.). *ZBORNİK RADOVA KONFERENCIJE - Nasilje na Internetu među i nad djecom i mladima* (str. 5-6.). Društvo za socijalnu podršku
- Relja, R. i Božić, T. (2012). Socio-ekonomski aspekti korištenja mobitela među mladima. *Media, culture and public relations*, 2 (3), str. 138-149.
- Roje Đapić, M., Buljan Flander, G. i Selak Bagarić, E. (2020). Mala djeca pred malim ekranima: Hrvatska u odnosu na Europu i svijet. Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, 1-2 (161), str. 45-61
- Salomon, G. (1993). *Beyond the formats of television: the effects of student preconceptions on the experience of televiewing*. Children and Formal Features of Television. Munich: K.G. Saur.
- Sindik, J. (2012). Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?. *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, 1 (18), 5-33.
- Tolić, M. (2009). Medijska kompetencija kao prevencija pri sprječavanju medijske manipulacije u osnovnim školama. *MediAnali: međunarodni znanstveni časopis za pitanja medija, novinarstva, masovnog komuniciranja i odnosa s javnostima*, 6 (3), 195-212.
- Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, 56/90 (2014)
- Valković, J. (2016). Utjecaj medija na socijalizaciju. *Riječki teološki časopis*, 1 (47), 99-116.
- Verhovnik, M. (2014). Alles nur ein Spiel? Gewalt in Computer und Videospiele und ihre Wirkung. *Communicatio Socialis*, 47 (3), 302-319.
- Whitaker, J., L., Bushman, B., J. (2009). A Review of the Effects of Violent Video Games on Children and Adolescents. *Washington and Lee Law Review*, 66 (3), 1033- 1051.
- Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji, Narodne novine, 137/10 (2018)
- Zakon o medijima, Narodne novine, 59/04 (2013)

Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, 15/90
(1990)

Žderić, J. (2009). *Medijska kultura djece i mladih* (mogućnosti i zamjerke). Udruga Medioteka.

POPIS SLIKA

Slika 1.

Spol ispitanika

Slika 2.

Dob ispitanika

Slika 3.

Odgovori ispitanika na pitanje imaju li djece ispod 18 godina

Slika 4.

Dob djece ispitanika

Slika 5.

Odgovori ispitanika na pitanje koriste li njihova djeca svakodnevno medije

Slika 6.

Odgovori ispitanika na pitanje koliko djeca dnevno koriste medije

Slika 7.

Odgovori ispitanika na pitanje je li djeci ograničeno vrijeme korištenja medija

Slika 8.

Odgovori ispitanika na pitanje koliko djeca dnevno koriste medije

Slika 9.

Odgovori ispitanika na pitanje koliko djeca provode vremena bez korištenja tehnologija i medija

Slika 10.

Odgovori ispitanika na pitanje koliko kritički razgovaraju s djecom o medijima

Slika 11.

Odgovori ispitanika na pitanje kontroliraju li sadržaje koje djeca pregledavaju u medijima

Slika 12.

Odgovori ispitanika na pitanje smatraju li da su elektronički mediji štetni za njihovu djecu

PRILOZI

Prilog 1. ANKETNI UPITNIK

Poštovani, pred Vama je anketni upitnik kojemu je cilj prikupiti podatke o utjecaju medija na djecu. Molim Vas da na sljedeća pitanja odgovorite što točnije i iskrenije. Odgovarate nadopunjavanjem i zaokruživanjem odgovora. Upitnik je anoniman, a rezultati će se koristiti samo za potrebe izrade diplomskoga rada na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. Zahvaljujem Vam na sudjelovanju. S poštovanjem, Katarina Škugor, studentica Učiteljskog fakulteta u Zagrebu

*Obavezno

Spol *

M

Ž

Dob *

do 19 godina

20-24

25-29

30-34

35-39

40-44

45-49

50 i više

Imate li djece (do 18 godina starosti)? *

Da

Ne

Koja je dob Vašeg djeteta/djece? *

Vaš odgovor

Koristi li Vaše dijete/djeca svakodnevno medije? *

Da

Ne

Ako ste odgovorili DA koje od sljedećih medija dijete/djeca dnevno najčešće koriste?

Televizija

Internet

Mobilni uređaj

Računalo

Ima li Vaše dijete/djeca ograničeno vrijeme koje mogu provesti u korištenju medija? *

Da

Ne

Koliko sati dnevno Vaše dijete/djeca provode u korištenju tehnologija i medija? *

manje od sat dnevno

1-3 sata

4-6 sati

7 i više sati

Koliko sati dnevno Vaše dijete/djeca provode u zajedničkim aktivnostima s djecom bez korištenja tehnologija i medija? *

manje od sat dnevno

1-3 sata

4-6 sati

7 i više sati

Razgovarate li kritički s Vašim djetetom/djecom o sadržajima koji se prikazuju u medijima kojima se koriste? *

Da

Ne

Kontrolirate li sadržaje koje Vaše dijete/djeca pregledavaju kada se koriste medijima (televizija, internet, računalo, mobilni uređaj)? *

Da

Ne

Smatrate li da su elektronički mediji štetni za Vaše dijete/djecu? *

Da

Ne

Nemam procjenu o tome

Podnesi